

EESTI METS

METSA JA JAHINDUSE KUUKIRI

SISU:

Ilmastiku mõju metsandusele. — *E. Kohh.*
III rahvusvaheline süsinik-kütteenete kongress
Roomas. — *K. Veermets.*
Eesti metsadest möödunud sajandell. — *B. A. Tuiskvere.*
Jooni Saksamaa eramajandusest. — *Edgar Vester.*
Märkmeid tööriistadest — *Paul Reim.*
Mootorsaag — uus metsatööriist. — *A. Pals.*
Mõningaid mälestusi Eesti algpäevilt. — *V. Vallner.*
Riigimetsateenijate Kogude organiseerimisest. —
Keskkogu aj. juhatus.
Pilk linnulennult“ Eesti Metsateenijate Ühingu ja
„Eesti Metsa“ arengusse. — *A. K-g.*
E. M. Ü Keskjuhatuses seisukohti ühingu tegevus-
suuna määramisel. — *E. M. Ü. Keskjuhatus.*
Metsamaterjalide välisturgude ülevaade. *A. Pals.*
Jahindus.
Mitmesuguseid teateid.

1938. 14. VEEBR. NR. 2

XVIII AASTAKÄIK

AD

Akadeemilise Metsaseitsi, Eesti Metsateenijate Ühingu, Eesti Metsaühingute
Liidu ja Eesti Metsaülemate Ühingu häälekandja

Tellimise hind kr. 3.50 aastas, kr. 2.— poolaastas, kr. 1.— veerandaastas, üksiknumber 40 senti. Kuulutuse
hind kr. 20.— lehekülj

AR
EESTI
RAAMATUKOGU

EELKÕIGE

PÄEVAUUDISEID

EESTI METS

METSANDUSE JA JAHINDUSE KUUKIRI

VÄLJAANDJAD: Akadeemiline Metsaselts. Eesti Metsateenijate Ühing. Eesti Metsaühingute Liit. Eesti Metsaülemate Ühing.	Peatoimetaja Prof. O. DANIEL. Tartu, Gustav Adolphi t. 70. Vastutav- ja tegevtoimetaja VASSILI MUTT.	TOIMETUSE AADRESS: Tallinn, postkast 97. TOIMETUSE ASUKOHT: Tallinn, Lai tän. 39/41, tel. 464-76. POSTI JOOKSEV ARVE NR. 155.
--	--	---

XVIII aastakäik

14. veebruaril 1938

Nr. 2

Ilmastiku mõjust metsandusele

E. Kohh

Järgnevana tuuakse ülevaateid viimase 16 aasta ilmastikust ja selle iseärasusist ning püütakse leida sidet ilmastiku ja mõnede metsanduslike nähtuste vahel.

Maakasutusviisidest on metsandus kõige rohkem sõltuv looduslikest produktioonitugevusest, s. o. kliimast ja mullastikust. Puude kasvule ja isegi metsade heakäigule omab loodus määrava tähtsuse, kuna inimese tegevusele langeb kaugelt vähem osa kui näiteks aianuduses ja põllunduses. Praegused harilikumad metsakasvatustilid võtavad võimaldavad ainult väheselt parandada mulla omadusi ja mõnel juhtumil pehmenendada kliima karmusi.

Mullastiku omadused püsivad aastaid võrdlemisi ühtlastena. Seda ei saa ütelda ilmastiku kohta. Ja ilmastiku mõjudele ei allu ükski puu, resp. mets, vaid ka produktioonitegur — muld. Peamiselt ilmastiku muutlikkusest tingituna on metsade toot ja tervislik seisund üksikuil aastail erinev. Üldtarvitavad läbimõõdu, kõrguse ja massi juurekasvud on õiged ainult pikemate perioodide keskmistena, minimaalselt 5 aasta kohta. Kui nimetatud metsa- produktiooni mõõte määrata ainult ühe juhusliku aasta jaoks, siis need oleksid küll õiged sel aastal, kuid nende alusel ei saa teha tuleviku kalkulatsioone ega määrata kasvukoha tootvõimet.

Üksik erakordse ilmastikuga aasta ja veel rohkem korduvad kliimaatilised erandaastad võivad metsamajapidamist õige raskesti kahjustada. Ilmastikust põhjustatud tormi-, lume-, tule- ja ka putukakahjud on suutelised paiskama segi metsade korrapärase kasutamist, millele seltsivad suured rahvamajanduslikud kaotused.

Kodumaa metsadeski tõusevad esile järjest teravamalt mitmed kahjud muretäratavas ulatuses. Nii laastavad kuuseüraskid Kesk-Eesti kuusemetsi ja latipihklane teeb hävitustööd Lõuna-Eesti männikuis. Mõneski metskonnas on seisukord kohati katastroofiline ja hoolimata tõrjetöödest pole veel saavutatud rahuldavaid tulemusi. Kõigile rüüsteile on iseloomulik nende visa kestmine, mis lubab oletada kahjurite arenguks soodsaid välistingimusi, millele kodumaa metsad alluvad laiemas ulatuses. Käesolevas artiklis võetakse ligema vaatluse alla viimaste aastate ilmastik. Nagu näeme, viimane oma erakordsusega on jätnud sügavaid jälgi ka metsamajapidamise teistele aladele.

Töös toodud meteoroloogilised andmed käivad Tartu kohta ja need on saadud kuni 1934. a. „Eesti Meteoroloogia Aastaraamatutest“ ja värske- mad, trükkis avaldamata, vaatlused T. Ü. Meteoroloogia Observatooriumi direktori lahkel vastutulekul. Ilmastiku-

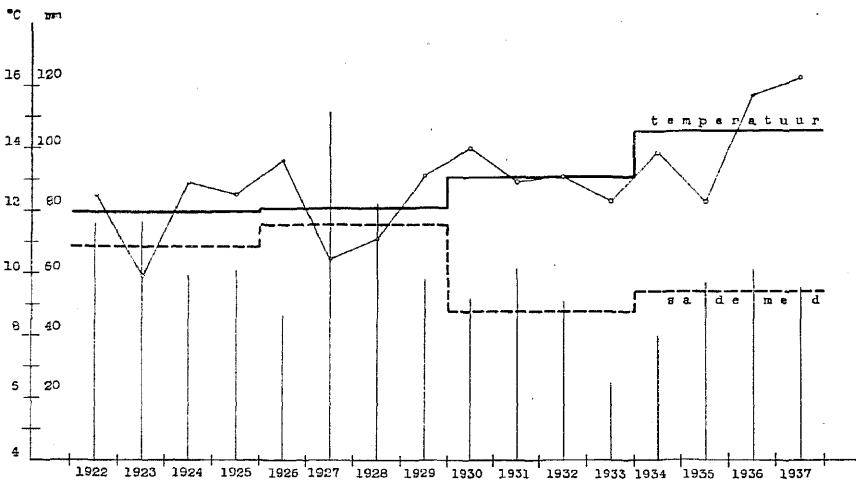
Tartu, mai — juuni.

olusid iseloomustatakse õhutemperatuuri ja sademetega. Valitud küsimuste lahendamisel ei oma teised meteoroloogilised suurused erilist tähtsust. Ruumi ja töö kokkuhoiu pärast piiratakse ainult Tartu andmetega. Tuleb märkida, et Tartu ilmastik pole suuteline esindama küll kogu kodumaa ilmastikku, kuid vähimalt selle tendentsi iseloomustatakse kindlasti. Veel paremini saavutatakse see käesolevas uurimistöös toodud neliaastakute keskmistega. Eraldi analüüsitakse suved ja talved.

Tabelid nr. 1 ja 2 toovad Tartu keskmised õhutemperatuurid ning sademete kuusummad. Need on esimeses tabelis mai-juuni ja teises tabelis juuli-augusti kohta, ning neile lisaks veel neliaastakute keskmised. Tabelis nr. 1 on näidatud ka vaatlusaja kolmanda ning neljanda veerandi, neliaastaku, õhutemperatuuri ja sademete protsentuaalne kõrvalekaldumine vaatlusaja esimese poole, kaks neliaastakut, keskmisest. Tabelite alla on lisatud 16 aasta (1922—1937) keskmised. Üldiselt annab tabel nr. 1 ülevaate suve alguse, edaspidi nimetatakse kevadsuveks, ja tabel nr. 2 suve lõpu, sügis-suve, ilmastikust.

Aastad	Õhutemperatuur C°			Sademed mm		
	aasta	4 aasta	± Δ %	aasta	4 aasta	± Δ %
1922	12,51			75,7		
1923	9,89			76,5		
1924	12,89	11,95		59,3	68,4	
1925	12,52		(12,00)	61,9		(71,8)
			± 0			± 0
1926	13,58			47,1		
1927	10,45			112,2		
1928	11,06	12,05		82,2	75,3	
1929	13,11			59,6		
1930	13,95			52,3		
1931	12,88			61,6		
1932	13,04	13,04	+14,6	51,7	47,8	-33,4
1933	12,28			25,7		
1934	13,81			40,7		
1935	12,27			57,9		
1936	15,67	14,49	+20,7	61,3	54,0	-24,8
1937	16,20			56,2		
1922—1937	12,88			61,4		

Tabeli alusel koostatud joonis 1-se murdjoon kujutab kevadsuve õhutemperatuuri aastasi ja treppjoon neliaastakute keskmisi; sademed on näidatud püst- ja kriipstrepp-joontega.

Joon. 1.

Neliaastakute kevadsuve õhutemperatuur omas 1922—1937. a. pideva tõusutendentsi: teisel neliaastakul (1926—1929) ta on 0,10, kolmandal (1930—1933) juba 1,09 ja neljandal (1934—1937) koguni 2,54° C võrra kõrgem kui esimesel (1922—1925) neliaas-

takul. Märkimisväärne on, et vaatlusaja esimese poole soojushulk ületati kolmandal neliaastakul 15% ja neljandal isegi 21% võrra. Seega kaheksa viimase aasta kevadsuved on olnud keskmiselt tunduvalt soojemad kui kaheksal eelviima-

sel aastal. Kõige soojem oli kevadsuvi 1937 ja jahedaim 1923. a.

Ka sademete hulgal erinesid vaatlusaja esimene ja teine pool. Selle juures kolmandal neliastakul oli sademeid 33 ja neljandal neliastakul 25% vähem kui esimese 8 aasta keskmine. Niisiis: viimase 8 aasta kevadsuved olid eelnenud 8 aasta kevadsuvedest märgatavalt sademetevaesemad. Sademeterikkaim oli 1927 ja -vaeseim 1933. a. kevadsuvi.

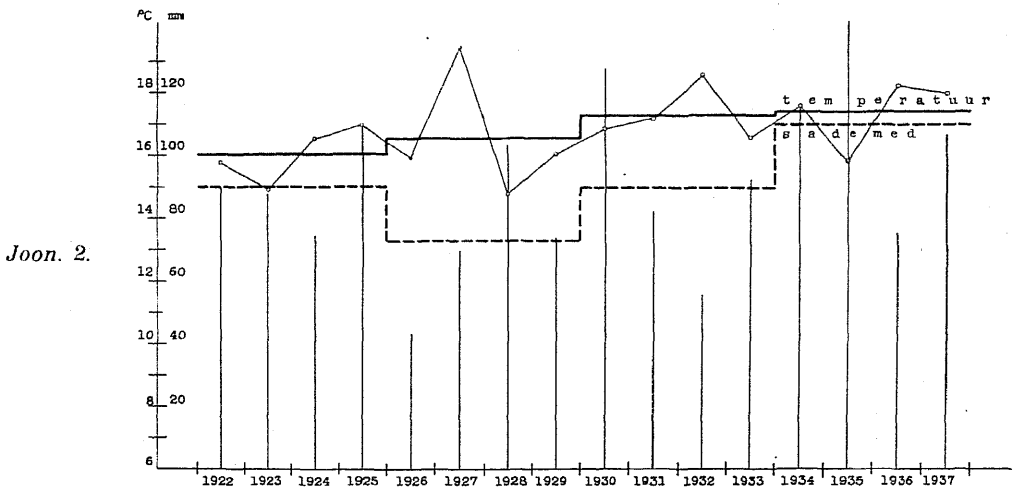
Jooniselt nr. 1 väärivad tähelepanu neliastakute temperatuuri- ja sademetejooned, need jooksevad kuni 1929. a. võrdlemisi ligistikku ja sealt edasi kaugenevad: temperatuur tõusis ja sademete hulk vähenes. See näitab piltlikult, et viimased aastad olid soojad ja kuivad.

Suve teise poole, sügissuve, ilmasti kuolusid selgitavad tabel nr. 2 ja joonis 2. Viimane on konstruktsioonilt võrdne joonis 1-sele.

Tabel nr. 2.

Tartu, juuli — august.

Aastad	Õhutemperatuur C°		Sademed mm	
	aasta	4 aasta	aasta	4 aasta
1922	15,75	16,04	89,8	90,2
1923	14,91		87,7	
1924	16,53		74,2	
1925	16,96		109,3	
1926	15,89	16,51	43,6	72,7
1927	19,40		69,7	
1928	14,76		103,2	
1929	16,01		74,4	
1930	16,80	17,24	127,7	89,5
1931	17,13		82,3	
1932	18,52		56,0	
1933	16,52		92,2	
1934	17,56	17,37	114,8	109,7
1935	15,79		142,4	
1936	18 18		75,4	
1937	17,95		106,4	
1922—1937	16,79		90,6	

Joon. 2.

Ka sügissuvede keskmised temperatuurid näitasid tõusu. Sealjuures olid suuremad tõusud esimeselt teisele ja teiselt kolmandale neliastakule. Kõige soojem sügissuvi oli 1927. ja jahedaim 1923. a.

Sademeilt olid esimene ja kolmas neliastak keskmised, kuna sademetevaene oli teine ja sademeterohke viimane neliastak. Üksikuist aastaist oli sademeterikkaim 1935 ja sademetenapim 1926. a. sügissuvi. Sügissuvede joonisele on

iseloomulik, et temperatuuri ja sademete nelja aasta keskmisi kujutavad jooned asusid ligistikku vaatlusaja esimesel ja neljandal veerandil — niiske ilmastik — ja kaugel teisel ja kolmandal veerandil — kuiv ilmastik. Niipalju viimase 16 suve kliimaatiliste tegurite kohta. Edasi käsitletakse üksikute aastate ja aastagruppide keskmisest lahkumineva ilmastiku mõju metsa mitmesugustele eluavaldustele.

Külmavereliste, kõigusoojaste looma-

de, nende hulgas ka putukad, elu ja elutegevuse intensiivsus sõltub suuresti välistemperatuurist ja vähesel määral veel niiskusest. Seepärast reageerivad putukad temperatuuri muutuvusele võrratult suurema tundlikkusega kui soojaverelised, püsisoojad loomad.

Just viimaseil aastail on avaldatud paljude tegelike entomoloogide poolt laiemaid eriuurimusi, milledes tõestatakse putukarüüstete otsest sidet sellele eelnenud ja rüüsteaegse ilmastikuga. Uus, pööretsünnitav vaatekoht pole sugugi vana, sest veel kuni 1920. a. püüti, eriti Ameerika entomoloogide mõjul, kõiki rüüsteid seletada rüüste-kahjuri, parasiitide, loomariigist vaenlaste ja haiguste abil, seega — biotilised faktorid loeti domineerivaiks. Kuid peagi ilmnis, et biotiliste teguritega ei saadud usutavalt seletada rüüstete tekimist, ja hakati otsima sidet rüüstete ja abiotilise ilma ja viimasest esijoones kliima vahel. Selle pööretsünnitava tõekspidamise veendunumaks pioneeriks loeb K. Escherich Palestiina entomooloogi F. S. Bodenheimer'it (1928). Järgnes veel palju spetsiaaluurimusi ja 1934. a. tõestas W. Zölfer, et okaspuude kurima liblik-kahjuri, nunnä (Liparis monacha L.), eiuteguvust mõjutab tugevasti temperatuur ja osalt niiskuski. Kõrgem temperatuur ja optimaalne niiskus mitte ainult ei lühendanud arengutsükli, vaid emaliblikas munes rohkem mune ja munadest haudus suhteliselt enam emaliblikaid kui kliimaatiliselte halvemates tingimustes. Selle tagajärjel oli optimaalsetes tingimustes sigiva emaliblika kolmas põlvkond tervelt 500 korda perekam kliimaatiliselte halvades oludes areneva ühe emaliblika kolmandast põlvkonnast! See teeb mõistetavaks, et sooja ilmastikuga suvedel liblikarüüstest võivad areneda laviinina ja need lõpevad viludel suvedel õige järsku. Biotilistele tegureile omistatakse rüüste kulgemisel teise järgu tähtsus.

Putukaile on ilmastik tähtis muna-haudumise ja larvi arenemise ajal, kuna täiskasvanud putukas on kliima raskustele vastupidavam. Koos pesitsevad putukad on kaunis hästi isoleeritud välismaailmast ja neile on välistingimuste mõju vähem kui taime välispin-

nal elutsevaile kahjureile, kuid ka esimestele on mõõduandev kliima.

Meie kuusemetsade praeguste kurimate üraskite, harkkidase (Ips duplicatus Sahlb.) ja suure kuuse kooreüraski (Ips typographus L.), munemine, muna haudumine ja tõugu kasvamine toimub mai- ja juunikuus. Sama maksab umbkaudu ka latipihklase rüüstete eelkahjustajate — suure ja väikese säsiüraski (Blastophagus piniperda L. ja Bl. minor Htg.) — kohta. Isegi latipihklasele on õige tähtis kevadsuve ilmastik, kuna siis nukkuvad eelmisel suvel arenenud tõugud ja värsketest munadest hauduvad uued tõugud.

Kahjureid soodustab harilikult soe ja kuiv ning nende paljunemist ja kahjustamist pidurdab vilu ja niiske ilmastik. Peetagu veel silmas, et kuiva ilmaga puu aurab putukate poolt tehtud haavadest ja käikudest palju ja see nõrgestab puu vastupanuvõimet. Optimaalse ilmastikuga arenevad putukad elujõulisemad ja neid kahjustatakse minimaalselt parasiitidest ja haigustest. Selle kõige alusel tuleb konstateerida, et ikäesolevas uurimuses vaatluse alla võetud 8 esimest aastat olid ürasketele ja latipihklasele kliimaatiliselte ebasoodsad. Eriliselt rasked pidid olema jahedad ja niisked paaris-kevadsuved: 1922/1923 ja 1927/1928. Need teostasid põhjalikuma, s. o. loodusliku, tõrje. Kaks järjestikust halba aastat mõjuvad isegi koos pesitsevaile putukaile tingimata laastavalt. Väga tõenäoliselt ainult kliimaatilist tingituna aastail 1922—1929 üraskirüüstest ei võtnud niiteravat kuju kui hiljem. Hoolimata sellestki, et iseseisvuse algaastail metsakaitse oli väga puudulik ja vihmaste suvede tõttu tuulemurrud olid sagedased kuivematelgi kasvukohtadel — pesitsemisruumi oli külluses — olid välised tegurid üraskite sigimiseks halvad.

Ajutisest kliimamuutusest tingitud kevadsuvede soojenemine ja kuivenemine, alates aastaga 1930, lõi head kliimaatilised eeldused üraskite paljunemiseks. Metsakaitse oli olukord küll paranemas, aga polnud sel määral korras, et ära hoida ulatuslikemad rüüsted. 1930—1937. a. paar esimest aastat ehk kulus veel kahjurite rivide täiendamiseks ja siis võis alata järjest tõsisemaks muu-

tuv metsade hävitamine ürasekite ja latipihklase poolt.

Esitatud väidete tõestamiseks tuuakse paar näidet. H u u k s i metskonna Kolga vahtkonnal on metsamaad 370 ha ja sellest pool, 185 ha, III-da ja kõrgemate vanuseklasside puht-kuusepuistuid. 1924. a. suvel oli suurem tuulemurd, enne ja hiljem olid metsaservade planeerimised. 1927.—1931. a. raiuti praegusel metsamaal aastas keskmiselt „ainult“ 775 tm surnud puid, mis on metsamaa ha kohta 2,1 tm aastas. 1932.—1936. a. suvedel raiuti ürasekite asustatud surnud puid juba 2775 tm aastas, s. o. 7,5 tm metsamaa ha kohta. Nii oli teisel perioodil surnud puude kasutamine tõusnud 3,6 korda, vaatamata sellele, et vaatlusaja teisel poolel on teostatud — olnud võimaluste piirides — hoolikat tõrjet.

A h j a metskonna Ahja metsandikus raskeimaid latipihklase rüüsteid on ümarguselt 390 ha, mis hõlmavad 28 kvartaali. 1928.—1932. a. raiuti nimetatud alalt aastas 415 tm metsakuivikuid, mis praeguse rüüsteala ha kohta annab 1,1 tm aastas. Hiljem suurenes surnud puude kasutamine tunduvalt ja 1933.—1937. a. see tõusis 6,3 tm-le ha pealt, mis kogu 390 ha kohta teeb 2460 tm aastas. Surnud puude kasutamine siin suurenes koguni 6 korda. Viimast mõjutas ka see, et varem oli Ahjal väike nõudmine surnud puude peale ja need jäid väga tihti metsa kõdunema.

Suve teised pooled, sügissuved, olid teatavate putukate arenemiseks soodsad ainult kahel vahepealsel neliaastakul — 1926—1933, vaatlusaja esimene ja viimne veerand olid selleks niisked, lisaks oli esimene veerand ka jahe. Peamiselt liblikkahjureile on oluline keskja osalt ka sügissuve ilmastik. Meil ongi teada, et omaaegne A n i j a, K o l g a, R u m m u ja S a g a d i metskondade männilookleja (Bupalus piniarius L.) rüüste ja Lõuna-Eesti kasemetsade kahjustamine suure külmaliblika (Cheimantobla boreata Hb.) poolt langesid ajavahemikule 1926—1933. Esimese soodustajaks näis kujunevat 1927. a. väga soe kesksuvi ja külmaliblikale oli kasuks vaatlusaja kolmas periood, mil kevad- ja sügissuvedel temp. ja sademete jooned asusid eemal (vt. jooniseid 1 ja 2) — ilmastik oli kuiv. Vist tänu viimase

neliaastaku mõnele vihmasemale ja 1935. a. jahedale suvele pole metsad kannatanud ulatuslikumate liblikarüüsete all. Olukord on halvenenud kahe viimase suvega, mis olid erakordselt soojad ja küllaltki kuivad.

Väljaspool käesoleva artikli otseseid eesmärke tuleb lisada, et mitte ainult metsad, vaid ka põld ja aed on viimasel ajal kannatanud mõnede suuremate rüüsete all. Kõigi maakasutusviiside kahjureile pidi kliimatilistelt tingimustelt olema parimaks neliaastak 1930—1933, kuna siis olid putukate arenemiseks soodsad suve mõlemad pooled, teistel neliaastakutel oli soodus ainult üks pool suvest — teine ja neljas veerand — või oli kogu suvi ebasoodus — vaatlusaja esimene neliaastak.

L o o m u l i k u u u e n d u s e j a k u l t u u r i d e õnnestumine ei olene üksi tegijast, vaid ka kliimatilistest tingimustest, ja seda kasvu hoogsaimal ajal, s. o. kevadsuvel. Näiliselt viimase aja kuivadest kevadsuvedest tingituna on mitmed metsamehed pettumas loomulikust uuendusest, seemnepuudest ja istutamisest. Üldiselt on metsauuendus raskendatud kuivadel ja osalt ka madalapõhjalistel värsketel maadel.

Sügava põhjaveega, kuivadel liivamaadel leidub mitterahuldava juurekasvuga männikultuure, osa neist on isegi lootusetult kiratsemas. Juurekasv on läinud tagasi viimasel kümnel aastal, kuna enne seda kõnesolevad kultuurid kasvasid enam-vähem normaalselt. Arvulise näite võib tuua N a r v a metskonnas teostatud mõõtmiste põhjal. 22-aastase männikultuuri keskmised kõrguse juurekasvud aastas olid: 1923.—1925. a. 13,0 sm, 1926.—1929. a. 12,9 sm, 1930.—1933. a. 9,1 sm ja 1934.—1937. a. veel ainult 6,4 sm. Kahe viimase perioodi keskmine oli tervelt 40% võrra väiksem kui kahe esimese perioodi keskmine. See peegeldab kõrgusekasvu väga suurt langemist.

N a r v a metskonnas nähti veel kuiva tüübi põlendike männikultuure, mis algul olid arenenud küllaltki rahuldavalt, siis olid kiratsema hakanud ja juba 1933. a. suvel algas üksikute mändide suremine ning 1937. a. sügiseks oli põlendike kultuure hävinud hektaaride viisi — tuleb mõelda uuesti met-

samisele. Hävinud mändidel ei leitud ühegi kahjuri jälgi ega seenhaigusi sel määral, et seletada nende abil kultuuride suuremõdulist hävimist. Ainukese ja usutava seletuse saame viimase aja kuivadest kevadsuvedest. Kuiva tüübi põlendikel on niiskus miinimumis sellepärast, et tuli on hävitanud niiskust hoidva ja mullatemperatuuri kõikumisi tasandava toorhuumuse ja roheliste sammalde kihi. Puujuured on sügava põhjaveega jämedateralistel liivamaadel äärmiselt madalas, ja just sellepärast, et kasutada pinnakattes peatuma jäävat vett — sõredal liival on ju väga väike vee kinnihoidmise võime. Teine madala juurekava põhjus on toitainete küsimus. Ka sellelt on rikkamad mulla pealmised 10 sm. Nii on mõistetav, et kuivadel kevadsuvedel sureb põlendike noorte mändide madalas mullas asuvaid narmasjuuri. Põud kahjustab raskeimini väikese juurekavaga noori puid. Need ei oma kaugegtki seda raskustele kohanemise võimet, mis laialdase ja vertikaalseltki natuke ulatuslikuma juurekavaga vanemad puud. Viimased varjavad ka pinnast paremini kui põlendike napp valge sambla kate; noored puud pakuvad mullale alati vähest varju. Kriitiline aeg on kevadsuvi, kuna siis teostub männi intensiivseim kasv, mis hoogsa transpiratsiooni kattteks tõstab puu veetarviduse kõrgele. Kui transpiratsioonil auranud vett mullast pole enam võimalik asendada, võib järgneda peenemate juurte suremine ja puu saab häiritud ka teistes osades.

Ka metsatulikahjud kuhjuvad kuivadele suvedele. Riigimetsade tulikahjude üle on andmed võetud kuni 1935. a. dr. P. Reimi tööst „Metsamajandus Eestis“ ja kahe viimase aasta jaoks saadi need lahkelt Metsamajanduse Büroo juhatajalt. Aastail 1922—1929 oli aastas keskmiselt 165 tulikahju ja kahjustati 327 ha metsamaad, kuivade kevadsuvedega aastail 1930—1937, olid keskmised tõusnud juba 286 tulikahjule ja 550 ha-le. Tõus tulikahjude arvus 73% ja pinnas 68%, seega küllalt soliidne vahe. Viimasel kaheksal aastal oleks seisukord olnud veelgi halvem, kui poleks pandud erilist rõhku tulekaitsele.

Sellega lõpetatakse viimase 16 aasta suve ülevaade ja allpool kirjeldatakse veel talvi.

Talvel võib ilmastik põhjustada metsas külma- ja lumekahjusid, mõjutada metsa ülestootamist ja -vedu ning on mõõduandev mõnede jahiloomade ja -lindude hulgale. Nii ei saa ka talvede tähtsust alahinnata, vaatamata sellele, et puude kasvus esineb puhkeperiood.

1921/22—1936/37. a. talvede ilmastikust on kokkuvõtteid toodud tabelis nr. 3. Selle esimeses püstreas on lumikatte üldkestvus ja teises reas pideva lumikatte püsimine päevades, järgnevad: kolme kuu keskmine lumesügavus sm ja nelja kuu keskmine õhutemperatuur C°.

Tabel nr. 3.

Tartu, talved.

Talved	Lumikatte päevades		I—III kuudel lumesügavus sm.	XII—III kuude kesk. õhut. C°.
	üldkestvus	pidev		
1921/22	181	181	56	-6,41
1922/23	137	115	4	-5,43
1923/24	114	95	26	-6,64
1924/25	72	43	5	-1,18
1925/26	170	152	26	-6,72
1926/27	127	97	7	-4,95
1927/28	145	141	20	-5,50
1928/29	28	16	—	-7,92
1929/30	57	41	8	-1,48
1930/31	134	130	30	-6,63
1921/22—1930/31	101	101,1	18,2	-5,29
1931/32	124	63	17	-5,37
1932/33	100	79	12	-3,53
1933/34	99	65	7	-3,27
1934/35	77	52	7	-4,52
1935/36	77	52	5	-3,24
1936/37	70	36	12	-3,67
1931/32—1936/37		57,8	10,0	-3,93

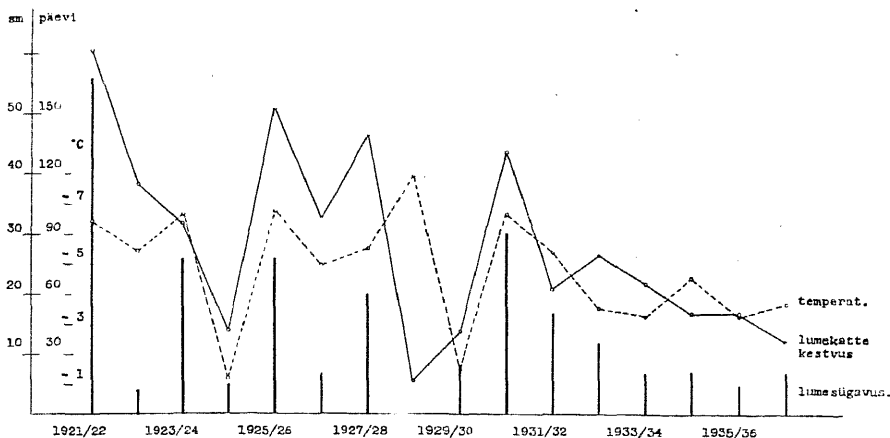
Tabel nr. 3-da alusel on koostatud joonis 3. Viimasele on kantud lumikatte pidev püsimine pideva ja õhutemperatuur kriipsjoonega, keskmised lumesügavused on näidatud tugevate vertikaaljoontega.

Erakordselt pikk oli vaatlusaja esimene talv — tervelt 6 kuud püsis pidev lumikatte. Ka talved 1922/23, 1925/26,

1927/28 ja 1930/31 näitasid kauakestvat lumikattet. Külmad olid talved: 1921/22, 1923/24, 1925/26, 1928/29 ja 1930/31. Paks lumikate jaanuarist — märtsini oli talvedel: 1921/22, 1923/24,

1925/26, 1927/28 ja 1930/31. Sellest võime järeldada, et pärast talve 1930/31 pole enam olnud ühtki lumerohket, külma ega kauase lumikattega talve.

Joon. 3.

Tähelepanu väärivad kümne esimese ja kuue viimase talve keskmised, mis tabelis on eraldi toodud. Lumikatte püsiv kestvus langes 1921/22—1930/31. a. talvede 101 päevalt 1931/32—1936/37. a. talvedel 58 päevale, keskmine külm — 5,29°C—3,93°C ja keskmine lumesügavus 18 sm-lt 10 sm-le. Talve karmuse langus: lumikatte kestvuses 43, pakases 26 ja lumesügavuses 44%. Toodud arvud tõestavad viimase kuue talve erakordset pehmust, ja nagu jooniselt näha, olid viimased talved ilmastikult ka harukordselt sarnased.

Polnud kasutada ülevaateid lume- ja talve külma kahjustest meie metsades. Võib vaid märkida, et äärmiselt külm ja lumevaene talv 1928/29 tegi tunduvat kahju viljapuu- ja parkides. Metsameestele on teada ka need raskused, mis on seoses ülestöötamisega lumerohketel ja veoga lumevaestel talvedel. Natuke pikemalt peatutakse meie metskitsede hoogsa paljunemise vaatllemisel.

Et metskitsede arv enne 1931. a. püsis hulk aastaid madalana, selleks mõjusid peale muu kaasa ka mitmed

eelnenud karmid talved. Oleks vildak püüda seletada metskitsede praegust hulka esijoones jahikaitse ja jahiloomade eest hoolitsemisega. Peetagu silmas, et peale pehmete talvede olid ilusad ka viimased suved, mis võimaldasid kitsede kiire siginemise, ja loomad, hästi toidetuna, elasid kergesti üle lühikese, suladega vahelduva talve. Ka kitsede tervislik seisund oli hea.

Viimase kuue pehme talve ja soojade suvede soodustusel on metskitsede arv kohati tõusnud tasemeni, mida ei või lubada majandusmetsadele. On kindel, et esimene karm talv viib metskitsede arvu alla, kuid enne seda tehakse kitsede poolt laastamine kultuurides. Kahjusid võiks pehmenendada vaid sügav lumikate. Igal juhul tuleks paljudes metskondades tõsiselt arvestada praegust, hädaohtlikult kõrget metskitsede hulka ja see püüda võimalikult pea viia tasemele, mis on vähem hädaohtlik majanduslikke sihte taotlevale metsandusele. Arvestatagu seda, et möödunud lühikestel talvedel oli metskitsedel väike tarve närida mahlaseid noorte puukeste latvu — vett leidus kergesti, ka toiduvalik oli mitmekesine.

III rahvusvaheline süsinik-kütteinete kongress Roomas

K. Veermets

Alatise rahvusvahelise süsiniku-komitee (Comité international permanent du carbone-carburant) poolt korraldati 10.—13. IX 1937. a. Roomas III rahvusvaheline süsinik-kütteinete kongress.

Kongressist võtsid osa 26 maa esindajad, arvult 300. Ühenduses kongressiga korraldati rohkesti ekskursionee Rooma ja selle ümbruskonda tööstusettevõtetele tutvumiseks.

Kongress jaotas oma töö 5 sektsiooni vahel: 1) tahked (kõvad) asekütteinad (asepõletised), 2) vedelad asepõletised, 3) gaasilised asepõletised, 4) asepõletised asumaades, 5) statistika ja seaduseandlus. Esimeses sektsioonis esitati 28 referaati, mis käsitlesid gaasivalmistamisseadmeid (gasogeene), mootoreid ja põletisi.

Üksikute põletiste ja vastavate gasoogenide tarvitamine on esijoones, nagu selgus, seotud kohalike majanduslike oludega. Põletisena tarvitatakse nii puitu kui ka puidusütt või viimase ja mineraalpõletise segu. Enamik gasogeene töötab ümberpööratud põlemise põhimõttel, mille juures kogu tekkiv tõrv otsekohe muutub kõlvuliseks gaasiks. Gaasi puhastamine, olenevalt põletisest, toimub mitmesuguste filterseadmetega; selles küsimuses on veel mõnesuguseid raskusi, kuid on leitud ka rahuldavaid lahendusi.

Gasogeeni ehitusmaterjali valik on olulise tähtsusega ja sellele on ehitajad ja konstruktorid suurt tähelepanu pööranud.

Gasogeeni kasutamisel sõidukeis tähtsamaks küsimuseks on mootori võimsus, kuna gasogeeni kaal ja paigutamine jäävad tagaplaanile. Esijoones nõutakse sõidukilt samasugust võimsust nagu bensiinisõidukilt. Kuna gasoogenis saadud gaasi ja õhu segu on 33% nõrgem, võrreldes bensiini ja õhu seguga, siis sama arvu tiirude saamiseks gaasimootor peab 50% suurema tsilindriseruumiga olema kui bensiini-

mootor. Kuna bensiini ja õhu segu sa-
tub tsilindrisse pihustatud uduna, on
gaasi-õhu segu tõeline gaas, mis on mõ-
nesuguste paremustega. Gaasi-õhu segu
suurema tihendamise, tsilindri pare-
ma täitmise, süütamise muutmise
saavutatakse häid tulemusi gaasimoo-
tori võimsuse parandamises.

Kuigi endiste, eriti diisel-mootorite, ümberehitamisel on saadud küllalt häid ja käsituskõlvulisi gaasimootoreid, oldi kongressil ühisel arvamisel, et ideaaliks on erimootori arendamine.

Paljudes referaatides puudutati põle-
tise küsimust ja võeti vastu sellekohase
otsused, millede märgitakse, et
gasoogenide tarvitamine jõuvankrites
on tihedasti seotud põletise varustami-
sega; seepärast arvati ka vajalikeks üht-
lustada põletise liikide tehnilised tingi-
mused. Puidu jaoks tuleks kindlaks
määrata: niiskuse- ja tuhasisaldus,
kaal ja mõõdud.

Suurt huvi äratas pressitud puidu-
süsi, kuid see tehniliselt ideaalne põletis
osutus liiga kalliks.

Esimesest sektsioonist osavõtjad kü-
lastasid muuseas ka Rooma linna gaso-
geen-omnibuste garaaži, töökoda ja
kütteladu. Liiklemises on 130 gasoogen-
omnibust, milledest enamik liigub pui-
dugaasiga, osalt ka puidusõegaasiga.

Kasutatav puit peab ladesse vastu-
võtmisel olema 15% niiskusega, kõrge-
ma niiskuse korral on ette nähtud vas-
tav hinnaalandus.

2. sektsioonis esitati 30 referaati, millede käsitleti vedelasepõletiste valmistamist ja tarvitamist. Eriti puudutati sünteetilise piirituse valmistamist puidust. Rida ettekandeid oli vedelpõletiste kasutamise kohta mootoreis.

Asepõletiste valmistamisel on Saksa-
maa suuri edusamme teinud: nii val-
mistati 1934. a. — 700.000 tn, 1935. a. —
925.000 tn ja 1936. a. — 1.425.000
tonni vedelpõletisi. 1936. a. toodang
moodustub: 800.000 tn bensiinist,

425.000 tn bensoolist ja 200.000 tn piiritustest.

1937. a. tahetakse sünteetilise bensiini toodang tõsta 1,5 miljonile tonnile. Kuna 1935. a. Saksamaa oma põletisi juba 45% ulatuses kasutas, siis võib arvata, et varsti kogu põletiste tarvidus kaetakse oma maa ja tööstuse saadustega.

Itaalias on ase-põletiste, peamiselt vedelpõletiste, valmistus ette nähtud 1937. a. 611.000 tonni, kuna tsiviiltarvidus võrdub 500.000 tonnile, sõjaväe tarvidus on teadmata, võib aga siiski arvata, et ka Itaalia omamaa põletisega suudab end varustada ja täieliselt vabaneb põletiste, eriti vedelpõletiste, sisseveost.

3. sektsioonis käsitleti maagaasi ja valgustusgaasi kasustamist.

4. sektsioonis käsitleti asumaade põletisi, kus samuti peaaineteks olid puit ja puidusüsi, kuid pakkus huvi ka bensiini valmistus õli sisaldavatest seemnetest.

5. sektsiooni ülesandeks oli koguda seaduseandlikku ja statistilist materjali eri maade ase-põletiste kohta.

Siin oleks huvitav märkida järgmist: Inglismaal sünteetilist bensiini valmistavad vabrikud saavad toetust 8 pentsi gallooni eest. (1 pents võrdub ümarguselt 7,5 sendile ja 1 galloon — 4,54 liitri eest). Saksamaal omamaa põletised on maksuvabad; gasogeenide kasutajad saavad preemiaid ja pealeselle veel teatava hulga puitu.

Itaalias 1934. a. seadus kindlustab gasogeensõidukeile 5 a. vältel maksuvabaduse ja 4000 kuni 9000 liiri *) suuruse preemia, olenevalt sõiduki suuruselt.

1935. a. seaduse alusel nõutakse, et kõik veo- ja taksiautod peavad 1. I 1938. a. üle minema kodumaa põletise tarvitamisele. Sama seadus nõudis otsekohe sunduslikult piirituse tarvitamist põletisena ja samuti teiste omamaa ase-põletiste tarvitamist era- ja avalike asutuste veoettevõtteis, kus oli vähimalt 10 sõidukit!

Prantsusmaal gasogeensõidukite omanikud kasutavad samuti mitmesuguseid soodustusi ja maksuvabastusi.

EESTI METSADEST MÕÖDUNUD SAJANDEIL

B. A. TUISKVERE

II. Jooni kroonumetsade valitsemisest 18. sajandil ja 19. sajandi esimesel poolel

Riikliku metsavalitsuse alguseks Venes võib lugeda keiser Peeter I-se ukaasi 17. juunist 1719. a.¹⁾, millega metsade valitsemine allutati mereasjandust korraldavale ametkonnale, Admiraliteet-Kolleegiumile, kusjuures metsade valitsemise ala moodustas selles kolleegiumis erilise, n.-n. Waldmeisteri kontori. Riiklik metsavalitsus koosnes 6. IV 1722. a.

*) 1 liir võrdub ümarguselt 19 sendile.

¹⁾ Столѣтіе учрежденія Лѣснаго Департамента. С.-Петербургъ, 1898. Selle teose andmestikku on käesolevas artiklis kasutatud vene riikliku metsavalitsuse kujunemise kirjeldamisel.

ukaasi järgi „Ober-Waldmeister'ist“, kellele kuulus metsa- ja puidumajanduse juhtimine üle riigi, ning „Waldmeistereist“ Peterburis, Moskvast, Rjasanis, Voronežis, Kaasanis, Brjanskis, Novgorodis, Smolenskis ja Muuromis.

Waldmeisterile anti eriline teenistujuhis („Waldmeisteri instruksioon“).

Esimeseks „Ober-Wald-Meisteriks“ ehk „Oberholzmeisteriks“ oli kaardiväe major Glebovski (Globovskoy)²⁾. Metsaametkonna peamiseks ülesandeks oli järelevalve „keeldud metsade“, s. o. laevaehituseks kõlvuliste ja muude riigile reserveeritud puude, eriti tam-

²⁾ Tiismann, B. Riigivõim ja eramet-samajandus. E. Metsanduse Aastaraamat V. Tartu, 1931.

mede, järele ning admiraliteedile müüdavate puude vastuvõtmine kontrahentidelt. Keisri käsul 1722. aastast³⁾ tuli „Oberwaldmeisterile“ kõikjal („an jedem Ort“) määrata abijõududeks n.-n. „Waldmeisterid“, viimaseile omakorda abiks „Unter-Waldmeisterid“; viimasele ametikohale kästi otsida võimelisi isikuid („wozu capable Leute auszusuchen sind“). Metsade otseseks valvamiseks tuli valida korralikke inimesi talupoegade seast („выбрать добрых людей изъ приказчиковъ или крестьянъ“). Muuseas tehti keisri käsuga 27. II 1723. a. kapten Maorin'ile ülesandeks seada Eestimaal (mõeldud on praegune P.-Eesti) ametisse „Waldmeisterid“⁴⁾.

Katariina I ajal muutus valitsuse suhtumine metsadele ja 30. XII 1726. a. likvideeriti waldmeisterite instituut, kuid Anna Joannovna valitsemise ajal, 1732. a., tehti admiraliteedile jällegi ülesandeks hoida korras ja valvata laevastikule kõlvulisi tamme- ja muid puid ning külvata sobivatesse kohtadesse metsa. Laevametsade majandamise alal ilmus samal aastal eriline juhend („Инструкция или уставъ о заводѣ и о сѣвѣ для удовольствія Ея Императорскаго Величества флота, вновь льсовъ“). Selles instruksioonis mainitakse esmakordselt Saksast kohalekutsutud „Forstmeistereid“⁵⁾, kellede ülesandeks oli valvata korrashoitavate metsade ja kü lindute järele; forstmeisterid olid muuseas kohustatud õpetama „midagi varjamata“ neile määratud õpilastele metsaasjandust („ходить за льсомъ“). Ühtlasi tehakse kuberneridele ülesandeks igati abistada forstmeisterid ja valvata metsade säilitamise ja kasvatamise järele. Anna Joannovna valitsemise ajal püüti metsandust seada kindlamale alusele ja rajada

L.-Euroopas väljakujunenud teaduslike alusele.

Veel Eliisabeti valitsemise ajal (1741—1762. a.) oli kohalik metsavalitsus peamiselt mitte-eriteadlaste, waldmeisterite, kätes. Viimaste majanduslik olukord pidi olema väga vilets, sest sellele juhtis admiraliteedi tähelepanu senat, tehes ühtlasi ülesandeks selgitada, kas waldmeistereile maksetakse üldse palka ja — eitaval korral — misuguseist summadest seda oleks võimalik teha. Järelepärimisega ja sellele saabunud vastusega nähtavasti lõppeski sedapuhku küsimus, ilma et oleks parenenud metsade valve. Eliisabeti valitsemise ajast on säilinud waldmeisterite kohta andmeid P.-Eestist, Käina kihelkonnast 1750.—1755. a. a. paiku⁶⁾. On põhjust oletamiseks, et need waldmeisterid ei olnud mitte ainult riigi kontrollametnikud, kes valvasid keeldud puude järele, vaid et nad olid kroonumetsade administratiivametnikud. Selle oletuse tõepärasust kinnitavad järgnevad asjaolud: kuni 1755. aastani elas tolleaegne waldmeister Johann Georg Becher Käina khl. Väike-Jausa külas, milline küla asetses rootsiaegse reduktsiooni tagajärjel riigi omanduses oleva Putkaste mõisa maa-alal. 1755. a. anti Putkaste m. endise omaniku õigusjärglasele pärisomanduseks tagasi. Kuni 1755. aastani esinevad Käina khl. kirikuraamatuis seoses mitmesuguste perekondlike sündmustega üsna sageli tolleaegsete waldmeisterite (Hedenberg, Becher) ja nende perekonnaliikmete nimed, kuid kõne all oleva aastaga, mil Putkaste m. anti tagasi end. omaniku pärijaile ja senised kroonumetsad seega läksid üle eraomandusse, katkeab järsku ka nende nimede esinemine kirikuraamatuis, millest võib järeldada, et ühes „Waldmeisteri“ ametikohaga kadusid kihelkonnast ka vastavad isikud. Kui waldmeisterid oleksid olnud ainult keeldud puude järele valvajad, siis oleksid nad jäänud kohale ka metsade eraomandusse minnes, sest ka erametsades olid laevaehituse puud „keelul all“.

Kartusest, et metsatagavarad hakkavad kahanema, keeldi 1751. a. metsa (palkide) väljavedu välismaale Peter-

³⁾ „Befehl S. M. des Kaisers aus einem Obermagistrat an die Revalischen Bürgermeister und Rathmännern“, veebruarist 1722. a., Tallinna linna arhiiv.

⁴⁾ Mühlen, A. v. z. Beitrag zur Frage über den Waldschutz gegen die Waldbesitzer. Reval, 1877.

⁵⁾ Tol ajal tähendas „Forstmeister“ metsanduslike eriteadmistega ametnikku, kuna „Waldmeister“ oli eriteadmisteta kõrgeim metsa valveametnik.

buri, Narva ja Pärnu sadamaist. Kuigi see keeld kustutati kümme aastat hiljem¹⁾), andis ta ennast näiteks Narva kaubanduses veel hulk aega valusasti tunda, sest senised peamised palgiostjad — hollandlased — võõrdusid keeluaja jooksul Narvast palke ostmast. Varem oli Narvast lubatud aastas välja vedada kuni 122.000 palki, mis raiuti Luuga ääres²⁾).

Katariina II valitsemise ajal kujundati admiraliteet 24. VIII 1765. a. relemendi põhjal ümber ja laevametsade valitsemine allus sellest ajast admiraliteedi koosseisu kuuluvale „Kindral-intendandi ekspeditsioonile“ („Экспедиция Генераль-Интенданта“). Selle ekspeditsiooni kohuseks oli valvata kasvava laevametsa ja ülestöötatud puidu järele, korraldada laevametsade raiumisi ja puidu vedu admiraliteedi korraldusse. Muuseas selle relemendiga tehti ekspeditsioonile ülesandeks: 1) jagada laevametsad ringkondadesse („округи“), 2) ringkondadesse määrata valvurid („смотрители“), 3) hankida noorte metsade majandamiseks välismaalt „Forstmeistereid“, andes viimaseile ühtlasi juhtnööre, kuidas säilitada ja hooldada metsi ning missugustes kohtades asutada uusi, 4) määrata raieringid metsamajanduse nõuete kohaselt („по искусству лѣсному“).

Kõigiteiste, riigi omanduses olevate, metsade (s.o. mitte-laevametsade) valitsemine allus sellest ajast peale riigi majandusvalitsuste direktoreile („директоры Государственной Экономии“ — „Oekonomie-Directeure“).

1769. aastal anti korraldus, et kõik tulundus- (mitte-laeva-) metsad tuleb mõõta üle ja jagada Peeter I-se aegse waldmeisteri instruksiooni korras 30 ossa, samuti kästi täpselt kinni pidada raieistike järjestusest. Aastalankidel peale riigiasutuste ja kroonutalupoegade vajaduste rahuldamist järelejäänud puit kavatseti müüa. Valve metsade järele ja nende säilitamine pandi talupoegade endi poolt valitud metsavahtidele („полѣсовщики“).

¹⁾ Hupel, A. W. Topographische Nachrichten von Lief- und Ehstland. II. Riga, 1777.

1782. aastal tulid majandusvalitsuste alla ka kõik seni admiraliteedile allunud metsad ühes valvepersonaliga.

Eesti- ja Liivimaal allus kuni 1783. a. siin asetleidnud asehalduskorra sisseadmiseni kroonumetsade valitsemine vastavale kindralkubermangu valitsusele. Kroonumetsade koosseisud ja valitsemise kord, põhjenedes osalt rootsiaegsetele koosseisudele ja korrale, erinesid siin õige mitmeti Vene siseriigis kehtinud olukorrast. Liivimaal oli kroonumaade valitsemiseks kindralkubermangu valitsuse juures eriasutus — majanduspeavalitsus („General-Oekonomie“); sellele allusid Liivimaa eesti osas Tartu ja Kuressaare majanduskantseleid („Oekonomie-Canzlei“). Igas maakonnas tegutsesid kohapealsete ametnikena n.n. kreisikomissarid („Kreis-Commissaire“). Eestimaal (P.-Eestis) kindralkubermangu valitsuse juures erilist majanduspeavalitsust ei olnud, kroonumõisade asju ajas kindralkubernerile alluv eriline kameraalametnik („Kammerier“³⁾).

Kroonumõisade arv ja nende pindala oli 18. sajandil Liivimaal märksa suurem kui Eestimaal. Nii leidis Liivimaal (ilma Saaremaata) 1738. aastal 167, 1761 a. 132 ja 18. sajandi lõpul 101 kroonumõisa⁴⁾ ühes nende mõisade juure kuuluvate metsadega. Suurem osa neist mõisadest oli jäänud riigi omandusse rootsiaegse mõisade reduktsiooni pärandusena, osa aga oli sattunud riigi kätte pärast reduktsiooni (näit. kingiti Vana-Kariste mõis 1734. a. krahv Münnich'ile, kuid tagastati riigile 1742. a.; Kilingi ja Laiksaare mõisad olid Rootsi aja lõpul redutseeritud, 1711. a. aga jälle end. haldajaile tagasi antud ja jäid kuni 1753. a. eraomandusse, millal läksid uuesti riigi kätte; Suislepa m. oli 1734. a. eraomanduses, sattus aga hiljem riigi omandusse jne.).

Eestimaal oli kroonumõisasid märksa vähem⁵⁾).

Kroonumõisade valitsemise ja majandamise alal kehtisid Baltimail, nagu eespool öeldud, 18. sajandil ja 19. sajandi algul osalt veel rootsiaegsed

³⁾ Hupel, A. W. Topographische Nachrichten von Lief- u. Ehstland. I. Riga, 1774.

eeskirjad, muuseas „*Königlich-Schwedische Oekonomie-Statthalter-Instruktion für Livland*“ 21. augustist 1691. a. ja „*Reglement, wonach sowohl alle Oekonomie-Bediente, als auch die Arrendatores u. Bauern von Э. K. M. Güthern in Liefland sich zu regulieren u. zu richten haben*“ 21. märtsist 1696. aastast⁸⁾.

1783.—1796. a. Baltimail kehtinud asehalduskorra ajal kutsuti kubermangulinnades ellu riiklikud finantsasutused, n.-n. kameraalkojad („*Kammeralhof*“); viimased püsisid ka pärast asehalduskorra likvideerimist kuni 1841. aastani, millal moodustati Riias kogu Baltikumi jaoks ühine riigimaade valitsemise („*Domänenverwaltung*“); viimasele läksid siis üle eniste kameraalkodade ülesanded riigimaade valitsemise alal.

Vaatleme nüüd lähemalt, kuidas oli 18. sajandil meie maal organiseeritud järelevalve metsade ja metsa-alemaade kasutamise järele. Mul oli juba oma eelmises artiklis⁹⁾ juhus näidata, et Rootsi aja lõpul likvideeriti varem-olnud metsaülemate („*Forst-Meister*“) instituuat ja eniste metsaülemate ülesanded kandusid üle kreisifoogtidele (kreisifoogtide instruksioon 1695. a.); küll aga jäid edasi ametisse metsavahid (v. kindralkuberner E. Dahlbergi plakaat 5. II 1697). On põhjust arvata, et metsavahtide instituuat püsis Liivi- ja Eestimaa, vähimalt kohati, vahenditult edasi ka Vene ajal. Nii teab Hupel rääkida¹¹⁾, et Saare-

maal, kus mõnes kihelkonnas oli puudust suur puudus, peeti kroonumetsade säilitamiseks ametis metsavahte.

Kreisifoogtide instituuat vene ajal ei olnud. Eespool juba tähendasime, et Vene valitsuse esimese sajandi (18. saj.) algul seati kroonumetsade valitsemiseks ametisse „waldmeisterid“, ja nägime ühtlasi, et on olemas konkreetseid andmeid kohati ka meie maal tegutsenud „waldmeisterite“ kohta. Ometi on tõenäoline, et neid ametmehi ei olnud kõikjal, kus asusid kroonumetsad. Säärastes kohtades pidi siis metsade järelevalve ja metsa ning alemaade kasutamise korraldamine lasuma vahenditult kreisikomissaridel, kellele kohati olid abiks metsavahid. Ka olemasolevad „waldmeisterid“ allu- sid vist kreisikomissaridele.

Kui 1782. aastani on kroonu metsa- ametkonna koosseisu, alluvuse ja üles- annete kohta meie maal kirjanduses säilinud vaid katkendilisi andmeid (üksikasjalised uurimused arhiivides an- naksid muidugi väärtuslikke lisandeid), siis 26. XI 1782. a. Liivimaa „*General-Oeconomie Directeur*“ Balthasar v. Campenhausen'ilt allakirjutatud „*Forst-Instruction für sämtliche publique Wald-Förster des Herzogthums Livland und der Province Oesel*“ ja samaaegne kroonumõisade pidajale antud „*Reglement*“ määratlesid täpselt „*Waldförsterite*“, s. o. tolaeagsete kõr- gemate metsavalve-ametnike ülesanded alluvate metsade valitsemise ja majan- damise alal, ning kroonumõisade ja talupoegade puiduga varustamise kor- ra^{12) 13)}. Instruksioon kinnitati kehti- vusega Eesti-, Liivi- ja Saaremaal kind- ralkuberner krahv G. v. Brown'e'ilt 24. IV 1783. a., seega enne asehal- duskorra kehtimahakkamist Baltimail (ukaas 3. VII 1783)¹⁴⁾. Instruksiooni põhjal muuseas võisid mõisad, millede piirides oli kroonumetsi, kasustada seal puitu vaid „*Wald-Försterite*“ poolt ette-

⁸⁾ Tobien, A. Die Agrargesetzgebung Livlands im 19. Jahrhundert. I. Bd. Berlin, 1899.

⁹⁾ Nimelt 18. sajandi teisel poolel: Papi- nalu — Harju-Jaani khl., Lagedi ja Saha m. — Jüri khl., Tiskre ja Vissmeistri — Keila khl., Vasknarva m. — Jõhvi khl. (Narva koman- dandi kasutuses), Neeruti m. — Kadrina khl., Prümli m. — Ambla khl., Metstaguse ehk Kiigumõisa — Järva-Jaani khl., Rõa m. — Türi khl., Niibi m. — Nigula khl., Taebla m. — Nigula khl. (Tallinna ülemkomandandi kasutuses), Partsi, Kärda ja Orjaku m. — Pühalepa khl. v. *Land-Rolle des Herzogthumes Ehstland nach der Revision von 1774*. Reval, 1775. Peale loeteldute veel Naissaar.

¹⁰⁾ Tuiskvere, B. A. Eesti metsadest möödunud sajanditel. I. „Eesti Mets“ 10 — 1937.

¹¹⁾ Hupel, A. W. Topographische Nach- richten von Lief- u. Ehstland. III. Riga, 1782.

¹²⁾ Daniel, O. Rückblick auf die Ent- wicklung des Fortswesens in Eesti. T. Ü. Metsaosak. Toimetused 10. Tartu, 1927.

¹³⁾ Mathiesen, A. Metsakorralduse are- nemine Eestis. E. Metsanduse Aastaraamat. VII. Tartu, 1935.

¹⁴⁾ Bienemann, Fr. Die Statthalter- schaftszeit in Liv- und Estland. Leipzig, 1886.

näidatud kohtades, metsata mõisad aga ainult majandusvalitsuse vastava ettekirjutuse alusel, hädakorral, nagu tulikahjude järele jne., ka kohaliku kreisikomissariaadi loal. „Waldförsterid“ esitasid kord aastas majanduspeavalitsusele („General-Oeconomie“) Riias üksikasjalised aruanded. Waldförsterid pidid omama sel määral teadmisi geometrias, et nad oleksid suutelised kogutud andmeil koostama metskonna skeemilise plaani ühes okas- ja lehtpuumetsade jaotuskavaga aastalankideks; plaanide valmistamiseks anti aastane tähtaeg. Waldförsterite rahapalk oli 60 rubla aastas, peale selle palgamaa ja vajaline arv talupoegi palgamaa majandamiseks. Heina ja põlluvilja koristamise ajal pidid ka metsavahid tegema teopäevi waldmeisterile. Metsavahideks määrasid kroonumõisad tarvilisel arvul talupoegi. Waldförsterite lähemaks kõrgemaks asutuseks olid kreisikomissariaadid („Creysz-Commissariat“).

Kuigi 1782. a. instruksioon nõudis „Waldförsteritelt“ alluvate metsade skeemilise kaardi koostamist ja rohkesti igasuguseid metsatehnilisi ning kirjalikke talitusi, tuli selle tööga ainult väike osa neist toime. Kuivõrd madalalt hinnati tollaegsete „Waldförsterite“ hariduslikku taset kaasaegsete poolt, näeme ühest 1795. a. ilmunud raamatust¹⁵⁾, milles „Waldförsterile“ antakse järgmine definitsioon: „Der Waldförster ist ein deutscher Aufseher und Wächter des Waldes (welcher selten vom Forstwesen etwas versteht)“; samas selgitatakse metsavahi mõistet järgnevalt: „Der Buschwächter — heisst ein Waldaufseher; nur die neuerlich bey Kronswäldern angesetzten Deutschen nennt man Waldförster.“ Ka Hupel hindab oma 1789. a. ilmunud töös^{16) 17)} väga madalalt tollaegsete kroonu-försterite võimeid ja eri-

alist oskust. Kuigi, kirjutab ta, försterid peavad neile antud juhendi nõudel koostama metskonna skeemi, siis vaevalt küll nad tulevad selle ülesandega toime („welches aber wohl die wenigsten verstehen möchten“).

Hupeli andmeil^{16) 17)} on alates 1784. aastast, s. o. ülalkäsiteldud metsainstruktsiooni kehtimahakkamisest peale, igas piirkonnas („Distrikt“), kus leidub kroonumetsi, ametis oma waldförster. Förstereiks määrati alamast seisusest saksa rahvusest isikuid. Hupeli teade, nagu oleksid waldförsterid ametis alles alates 1784. a., ei näi olevat päris täpne, sest, nagu nägime eespool, olid „Waldmeisteri“-nimelised metsaametnikud olemas juba kaua enne 1782. a. instruksiooni kehtimahakkamist¹⁸⁾. Nähtavasti oli tegelik olukord sellane, et enne 1782. a. instruksiooni ilmumist olid förstereil vaid õige piiratud ülesanded (valve keeldud puude ja laevaehituse metsade ning üldine järelevalve kroonumõisade puidukasustuse järele), instruksioon aga tõi juure terve rea metsatehnilisi ja ka metsapolitsei funktsioone ning viis ühes sellega ka försterid sagedamisse kokupuuteisse muu rahvaga. Ka on võimalik, et instruksiooni kehtimahakkamisel suurendati „Waldförsterite“ arvulist koosseisu¹⁹⁾ ja määrati täpsemalt kindlaks iga försteri tegevuse rajoon.

Kroonu metsaametkonna olemasolu enne 1782. a. instruksiooni selgub muide ka Hupeli tööst¹⁶⁾, kes, avaldades rahulolu uuele korrale, kirjutab: „senise omavalilise talitusviisi juures, kus igauks võis (puitu) võtta kust ta tahtis ja kus isegi vöörad mõisad ostsid ära metsavahte, on mõnigi kroonumets lõplikult

¹⁸⁾ Muuseas mainib ka 1782. a. metsainstruktsioon (punkt 5 — C — g all) üht teist, varamat, instruksiooni, mis oli antud Pärnumaa kroonuförsteritele („denen Förstern des Pernauschen Kreises“) 23. jaanuaril 1781. a.; ka see asjaolu tõendab, et försterid olid ametis enne 1782. a. instruksiooni ja et Hupeli andmed ei ole seega õiged.

¹⁹⁾ Hupel, 1789, op. cit.: „Jeder Distrikt — freilich zuweilen von 10—16 Meilen in die Länge — wo Kronwälder sind, hat seit 1784 seinen Waldförster...“

¹⁵⁾ (Hupel, A. W.) Idiotikon der deutschen Sprache in Lief- u. Ehstland. Riga. 1795.

¹⁶⁾ Hupel, A. W. Die gegenwärtige Verfassung der Rigischen u. der Revalschen Statthaltschaft. Riga, 1789.

¹⁷⁾ Tiismann, B. Tükike meie metsade ajaloo. „Eesti Mets“ 5 — 1923.

laastatud, näiteks Tarvastu metskond Pärnumaal“.

Tarvastus — tol ajal kroonu omanduses ja administratiivselt Pärnu kreisi koosseisus — oli muide varem olnud „schöner Wald“, kuid see mets oli 1789. aastaks kasustusorderite põhjal niivõrd põhjalikult laastatud, et Tarvastu mõisa rentnikul endalgi tuli hankida puitu kasustusorderitega Karksi, tol ajal samuti kroonu omanduses olevast, metsast. Eespoolöeldust võiks järeldada, et kui enne 1782. a. instruksiooni olid olemas kroonumetsavahid, keda asjahuvitatud isikud muide võisid teinekord ka altkäemaksudega „ära osta“, siis tõenäoliselt pidid neil metsavahtidel olema ka ülemused, s. o. kohati „Waldförsterid“ ehk „Waldmeisterid“, kuna kohati nad allusid otseselt kreisikomissaridele.

Riia kameraalkoda kogus 1787. a. talvel andmeid selle kohta, kas kõik kroonumõisad külvasid 1782. a. reglemendi nõuete kohaselt metsaseemet ($\frac{1}{2}$ vakamaad aastas iga adramaa kohta — försteri juhtimisel), ja kui nad polnud seda teinud, siis mis põhjusel. Samuti koguti andmeid kroonumõisade rentnike ja talupoegade puidutarviduse kohta. Samal ajal alustati ka „Waldförsterite“ elumajade ehitamist¹⁶).

Kroonutalupoegadele, loomulikult, ei võinud uus, instruksiooniga kehtimata hakanud, kindlam kord olla meelt mööda; nii teab Hupel¹⁶) rääkida, et Saarde khl. talupojad ei olevat sugugi rahul asjaoluga, et viimasel ajal „Waldförsterid“ takistavad neid kasutamast kihelkonna suuri metsi igasuguste tarberiistade koduseks valmistamiseks müügi otstarbel, kuna samal ajal ometi määratu suur hulk puitu kõduneb metsades aasta-aastalt kasutamata. Tori kihelkonna kohta kirjutab sama autor: „Suurtes ja kohati läbistamata metsades asetuvad puud liiga tihedasti ja laagripuud takistavad nende kasvamist. On pandud tähele, et sellest ajast peale, kui ametisseeatud „Waldförsterid“ hoiavad üleliia metsi, on karjatamise võimalused muutunud „kitsaks ja halvaks“ (? B. T.), karude arv aga suureneb järjekindlalt, tekitades elanikele kahjusid.“

Puidu andmine kroonumetsadest 18. sajandil ja ka 19. sajandi esimesel poolel seisib peamiselt kroonumõisade rentnike ja talupoegade tasuta varustamises ehitus- ja küttepuiduga, kas metsaametniku ettenäitamisel oma mõisa järgi olevatest metsadest või metsata mõisadel — vastavate kasustusorderite põhjal lähedastest kroonumetsadest. Puidusaamiseks mitteõigustatud isikud (mõisapidajad, talupojad) püüdsid rahuldada oma tarvidusi kroonumetsadest tasuta puidu hankimise teel neis kohtades, kus see kellelegi sobis parimini ja kus seda samaaegselt hõlpsamini võimaldas metsa valve²⁰). Selle tõttu siis ka puidu müük kroonumetsadest ja ühtlasi fiskuse tulud metsadest olid minimaalsed. Nii olid Riia asehaldurkonna (Liivimaa) Eesti osas riigi tulud puidumüügist 1785. a. kõigest 115 rubla 85 kop. ja mesipuudest (tarudest) kroonumetsades 45 rubla 20 kop., kokku seega 161 rubla 05 kop.¹⁶). Võrdluseks olgu tähendatud, et rukki vakk maksis 1787. a. kohalike turuhindade järgi umbes 2 rubla. Sealjuures meenutame, et Liivimaal oli kroonumetsade pindala 18. sajandi lõpul mitu korda suurem kui 20. sajandi algul.

Peale omatarviduseks kroonumetsadest saadud puitaine oli mõnel mõisal lubatud saata teatud kogus materjale ka turule, muidugi ainult metsarikkamates maaosades. On teada, et näit. Pärnu linna kodanikele lubati 21. VII 1764. a. ehitada linnas saeveskeid, vedada välja laudu (kuid mitte palke), ja et 1789. a. paigu oli Pärnus 10 tuulejõul töötavat lauatehast, missugused viimseni asusid jõe ääres, et paremini kasutada maakonnast mööda jõe parvetatavaid palke. Kui arvestame seda, et õige suur osa Pärnu jõe vesikonna ümbruses asuvaid metsi oli tal ajal kroonu omanduses, siis on selge, et enamus Pärnu 10 lauatehase toormaterjalist

²⁰) Nii kirjutab Christoph Kriegsheim teoses: Zur näheren Beleuchtung und Verbesserung der Est- und Liefländischen Forsten, Dorpat, 1797 (v. Daniel, O., 1927, op. cit.) tihedast metsavahist, kes ütelnud puiduhankijale, kui see tõi talle toobi viina: „Härra, tooge mulle 2 toopi ja terve mets on teie käsutuses!“

pidi olema hangitud kroonumetsadest tasuta, osalt vahest ka ebaseaduslikul teel. Riigimetsa ebaseadusliku kasutamise harjumused olevat kestnud kohati ligi 19. saj. teise pooleni ja seda nimelt kaunis suures ulatuses. Eks ole see harjumus olnud tingitud asjaolust, et metskonnad olid väga laialdased, ülemuse silm ei ulatunud kaugeltki kõikjale ja ametnike moraalne tase jättis mõnigi kord soovida. Pärnus ja Narvas²¹⁾ müütasid talupojad, muide, juba

Rootsi ajal rohkesti metsa, planke ja tammepalke. See rootsiaegne kord kroonumõisade osas leidis tunnustamist ka Vene ajal, sest on teada, et 1770. a. paigu oli mõnel Pärnu kreisi kroonumõisal õigus müüa Pärnusse saepalke. Kord, millest mõisad pidid kinni pidama palkide müügi puhul, fikseeriti sellekohases 23. I 1781. a. instruksioonis Pärnumaa „Försteritele“; selle korra jättis kehtima ka 1782. a. metsainstruktsioon (punkt 5-C-g)²²⁾.

Jooni Saksamaa erametsandusest

Edgar Vester

1937. a. suvel võimaldas Eesti Metsaühingute Liit meie suuremate metsafirmade materiaalsel toetusel mulle pikema õppereisi Saksamaale, et tutvuda sealse erametsanduse nõuandetööga. Toon allpool mõningaid tähtsaimaid jooni sellest nõuandetööst.

Vaatamata sellele, et praegune Saksamaa on elanikkonna tiheduselt Euroopas neljas, leidub seal metsamaad tähelepandavalt suurel määral. Võiks arvata, et tiheda asustamise tõttu on põllumajandus ja tööstus metsamajanduse hoopis tagaplaanile surunud, kuid lähemalt vaadeldes selgub harukordselt suur huvi ja tähelepanu, mis pühendatakse metsandusele.

Saksamaa üldpindalast moodustab metsamaa praegu 27,2%. Metsamaa kogupind on ümmarguselt 12.766.000 ha, millest erametsad moodustavad umbes poole, s. o. ümmarguselt 6,4 miljonit hektaari.

Erametsad jaotatakse seal oma suuruselt kolme kategooriasse: 1) suurmetsad; 2) keskmetsad ja 3) väikemetsad. Esimesse kategooriasse kuuluvad need metsad, mille pindala on üle 1000 ha. Säärasest suuremast üksusest saadav tulu võimaldab suurmetsa omanikul sisse seada iseseisva

metsamajanduse, mida juhib metsateadlane. Peale eriteadlasest üldjuhi on metsandikul oma valve- ja käitispersonaal. Suurmetsade majandamine sarnleb teataval määral riigimetsade majandamise laadile ja nende seisukorda loetakse üldiselt heaks.

Teise kategooriasse kuuluvad metsad, mille pindala on 100 ha-st kuni 1000 ha-ni. Loomulikult on säärase metsade üldtulukus (mitte tasuvuse, vaid üldsissetuleku mõttes) vähem ega võimalda ametisse palgata üldjuhti-metsateadlast ega ka valveametnikke. Metsandikus ettetulevaid töid juhib metsaperemees ise ja tööde tädeviijaiks on tavaliselt alatised oskustöölised — metsatöölised. Kuid selle kategooria metsades tehtavad tööd kannatavad eriteadlasest üldjuhi puuduse all ja keskmetsade seisukorda loetakse rahuldavaks ning nende produtseerimisvõimet keskpäraseks.

Kolmandasse kategooriasse kuuluvad väikemetsad, üldpindalaga alla 100 ha. Siin puudub metsanduse eriteadlane, puudub valveametkond ja puuduvad ka omad oskustöölised. Töid tehakse metsas vähe ja sedagi

²¹⁾ Teised kodumaa sadamad, muuseas ka Tallinn, olid metsasaaduste väljaveos tähtsusetud põhjusel, et tol ajal peamiseks palkide juureveo vahendiks oli parvetamine. Vrdl. Liiv, O. Maakaubandusest ja ülesostust Rootsi ajal. „Ajalooline Ajakiri“ XIII — 1934.

²²⁾ Ka Hupel teab, et 1774—1780 a. a. paigu oli kroonutalupoegadel luba vedada iga aasta teatud arv palke Pärnu, missugust õigust muide kasutasid väga ohtrasti Vastemõisa mehed; hiljem aga kitsendati seda õigust. Vrdl. Verberg, K. Märkmeid metsakasutuse ja metsatööstuse kohta XVIII sajandil. „E. Mets“ 12 — 1936.

juhuslikult teiste tööde vahel. Selle tõttu on väikemetsade seisukord üldiselt halb ja tuleviku väljavaateid peetakse praegusel momendil kartustäratavaiks.

Huvitav on siinkohal ära märkida asjaolu, et suurmetsade omanikud Saksamaal vahelduvad tihedamini kui kesk- ja väikemetsade omanikud. Viimasel kahel kategoorial on mets mõisa või talundi üheks lahutamatuks osaks ja kogu üksuste müügid toimuvad seal võrdlemisi harva. Selle väite tõenduseks näidati mulle ringsõidul maakohti ja metsi, mis olid olnud sadasid aastaid ühe sugupõlve omanduseks: Veilari metsad, mis umbes 450 a. kuuluvad Boineburgide suguvõsale; Mihla metsad — ca 500 a. Harstallide, Bodensteini metsad — ca 600 a. Vintzingerode, Kurhesseni metsad — ca 800 a. Boineburgide ja Bibra metsad — ca 1000 a. Bibra suguvõsale. Säärastes metsades on ka majandamine kindlalt välja kujunenud ja need omandusüksused on eeskujuks teistele püsivuse ja kodukoha armastuse mõttes.

Väikemetsade mitterahuldava seisukorra tõttu on viimasel ajal, õigemini n.-n. „kolmanda riigi“ ajal, hakatud neile osutama järjest suuremat tähelepanu. Pealegi moodustavad väikemetsad umbes poole kogu erametsadest või veerandi kogu Saksamaa metsadest. Väikemetsade produtseerimisvõime on ebakohase kasutusviisi tõttu madal, ulatudes vaevalt 2 tm juurekasvuni pro ha aastas, kuna suurmetsad, esmajoones riigimetsad, võivad aastas anda ca 4,5 tm juurekasvu pro ha. Selle tõttu püütakse kohase nõuande ja abistamisega väikemetsade seisukorda parandada ja nende saagiandmist tõsta, et vähendada üldise rahvamajanduse huvides puidu sisseveo vajadust.

Erametsade nõuandetöö ja abistamine toimub Saksamaal järgmiselt: omaaegne põllutöökoda (Landwirtschaftskammer) on 1934. a. alates likvideeritud ja selle asemele asutati eriti laialdase töövälja ja võimupiiridega riigi toitlusvalitsus (Reichsnährstand). Selle alla kuulu-

vad põllundus, metsandus, viljamüük sisekaubanduses, piimandus jne., isegi abiellumise puhul antakse rahvuse puhtuse kohta nõu ja tõendusi. Viimases osas on huvitavad „10 käsku abikaasa valikul“, millest esimeseks käsuks on „Mõttele, et sa oled saklane“ ja viimseks „Sa pead soovima võimalikult palju lapsi“. Need käsud on igasse võimalikku kohta välja pandud ja tervet noorsugu on rõõmustavalt palju näha. Sellele riigi toitlusametile allub 20 talupidajaskonda (Landesbauernschaft), millel on kõik need eeltähendatud alaosakonnad erialade järgi.

Metsanduslik nõuanne on korraldatud järgmiselt: Riigi toitlusvalitsus on metsaosakonna nimeks riigikeskmetsavalitsus (Reichszentrale). See ei ole riigimetsade keskvalitsus, vaid ainult erametsade organ. Töid juhib siin üle kogu Saksamaa üks peajuhataja, keda praegu abistavad kaks assessorit. Tulevikus on kavatsus peajuhatajale juureanda üht abi ja kaht osakonna juhatajat.

Talupidajaskondades töötab praegu 21 metsaosakonda, mida juhiavad osakonna juhatajad, kelle tööd ja funktsioone võiks võrrelda meie omaaegsete maakonna metsaülemate ülesannetega. Neid abistab 61 kõrgema eriharidusega alaosakonna juhatajat, kelle funktsioonid võiksid umbes vastata meie praeguste revident-metsaülemate tööle. Edasi töötab osakondades 39 metsniku haridusega ametnikku. Tulevikus on kavatsus osakondadesse ametisse jätta 20 osakonna juhatajat, 94 kõrgema eriharidusega ametnikku ja alaosakonna juhatajat ning 61 metsniku haridusega nõuandjat. Kõrgema eriharidusega tööjõudude ülekaal osakondades on seletatav metsakorraldusbüroodega, milles töötavad n.-n. assessorid erametsade majanduskavade koostamise alal.

Praegu allub riigi toitlusvalitsusele veel 5 metsakooli, milles üheaastase õppekava läbivõtmisega valmistatakse ette erametsade valveametkonda.

Need metsakoolid saavad ainult vähesel määral toetust ja kulud kaetakse peaaegselt õppemaksust, oma ettevõttest jne.

Eeltähendatud metsaosakonnad omakorda jagunevad 68 metsaametiks, kus töötab praegu juhatajana 68 ülem-metsaülemat, kuna seitsmes suuremas metsaametis on veel igaühes üks abi. Metsaametis töötab nõuande alal veel 150 metsnikku, kelle töökoorem aga praegu on veel väga suur.

Tulevikus kavatakse metsnike arv viia vähimalt 670 peale.

1937. aastal teostatud metsandusliku nõuande kulude katteks saadi tulused järgmiselt:

	Rmk.
Tasulise nõuande eest suurmetsadelt	700.000.—
Riigi toitlusvalitsuselt toetust	1.800.000.—
	<hr/>
Kokku:	2.500.000.—

mis meie rahale ümber arvatult teeb välja kr. 3.700.000.—. Loomulikult tõusevad erametsanduse nõuandetöö kulud tulevikus veel suuresti nõuandekorraldusorganisatsiooni suurenemise tõttu.

Nõuandetöö teostamine ei sünni ühtlaselt ega ka ühtede ametimeeste poolt, vaid see oleneb metsa kategooriast. Nii ei lähe kohapealse metsaameti metsnik teostama suurmetsa (üle 1000 ha pindalaga) nõuannet, vaid seal on juba olemas oma metsateenijaskond ja nõuannet teostavad tavaliselt metsaosakonna juhatajad. Ka metsaosakondade juures asuvate metsakorraldusbüroode abi tarvitab suurmetsa omanik üldiste majandamise põhijoonte kindlaksmääramiseks. Keskmetsas (100 kuni 1000 ha pindalaga) teostavad nõuannet tavaliselt metsaameti juhatajad, kes tähtsamate raie ja muude majandamisküsimuste lahendamisel metsaperemehele on abiks puuduvate metsandikujuhtide asemel. Väikemetsades on nõuande teostamine loomulikult metsnike ülesandeks, kes praegu suuda-

vad kõige rohkem metsa kasutamise osas talumehele abiks olla, korraldades pealeselle veel õppekäike ja loenguid talupidajaile. Metsnikud märgivad mahavõetavaid puid, arvestavad välja suuremate raiumiste juures puumassi ja hinna ning on isegi materjalide müügi juures vahelttalitajaks. Muuseas olgu tähendatud, et Saksa maal on praegu lubatud müüa ainult langetatud puid kas lühendamata või lühendatult. Müügi vahelttalituse eest maksavad pooled väikest tasu, mis on tavaliselt 1—3% tehingu väärtusest.

Metsanduslik nõuanne ei ole raha ja ametkonna vähesuse tõttu kuni käesolevani veel sugugi küllaldane ja olemasolev nõuandepersonaal on ülekoormatud. Seda tunnistasid osakondade juhatajad Veimaris, Bonnis ja Düsseldorfis ise, sest tegelikult suudetakse metsakasvatustalust nõuannet teostada neis metsades, mis on üle 100 ha suure. Alla 100 ha suurustes metsades suudetakse esialgu ainult kasutuse osas abiks olla.

Nagu juba eespool tähendasin, loetakse Saksa talumetsade seisukorda praegu mitterahuldavaks. Selle põhjustena tuuakse ette järgmisi asjaolusid:

1) Talumees suhtub oma loomult metsale võõralt ja isegi vaenuliselt. Selle üle ei tulevat imestada, sest põld on ju endine ülesjuuritud metsamaa. Nii õpib talumees raskelt ja pikaldaselt metsa osatähtsust tundma, sest metsa tulukus ilmneb alles pika aja jooksul, vastupidi iga-aastasele põllumajanduse saagile.

2) Talumets rahuldab esmajoones talundi omatarviduse nõudeid, olles varustajaks tarbe- ja küttematerjalidega ja andes peale muu veel aluspõhku karjalauta ja talli. Nii jääb metsast vähe üle müügiks ja seega üldrahvamajanduse kasuks, kuna pinnas aluspõhku võtmisega halveneb.

3) Peale omatarviduse rahuldamise on talumets talundile veel tagavarakapitaliks, millest kaetakse erakorralised väljaminekud majapidamise laiendamise, pärandusmaksude, õnne-

tusjuhtumite jne. puhul. Sagedasti tühjendatakse säärane tagavarakassa ühe põlve jooksul, jättes tuleviku saatuse hoole. Ka seal on esitatud palju kaebusi metsaostjate südametunnistuse ta käitumise üle ja nende seadused lubavad säärast metsaostjate omakasupüüdvat tegevust karistada.

4) Talumets on üldise talumajandusega seotud ja jagab selle saatust. Kõige halvemini mõjuvad metsale sagedased pärandusejaotamised, mis lõpuks viivad täielise metsa tükeldamiseni.

5) Ka talumets kannatab Saksamaa üldise saatuse all, mida tänapäev nimetatakse „ruumipuuduseks“. Sellega on seoses metsakarjamaa, juurimise, asustamise, ajutise viljakülvi jne. küsimused. Rahvast on palju, puudub vaid maa.

Ja kõiki neid pahesid tahetakse hakata sundkorras kõrvaldama! Väike- maapidajate loomade karjatamine metsas loodetakse lõpetada lehmade asemel kitsede pidamisega. 1937. a. töökavas oli ette nähtud kitsede arvu tõstmine 1½ miljonilt 3 miljonile. Kitsi selle juures pole tarvis metsa viia, sest nad rahuldavad ka väiksema rohulapikeseaga.

Metsade tükeldamise pidurdamist kui niisugust ei taotelda, vaid kavatakse sundkorras liita metsaomanikud metsaühinguisse. Metsade jagamisega pärijate vahel on jõutud olukorran, nagu seda võis näha Thüringenis Schwarza ümbruses: mägedest jooksid alla üle 2 km pikkused metsaribad, millede laius oli vaid 5—10 meetrit. Kord olid need ribad kuulunud ühele peremehele, nüüd aga oli mets laste vahel jaotatud. Ja mis majandamist sääraustes metsaribades üldse saab ette võtta neid metsaühinguisse liitmata?

Kõige suurem lootus pannakse siiski edaspidistele nõuande- ja abistamistöödele, milleks nõuandepersonaali tahetakse täiearvuliselt tööle raken-

dada võimalikult peatselt. Nõuandetöö sihtjoontena on üles seatud järgmised kavatsused:

1) Metsa pindala alalhoidmine ja suurendamine: sobivate puuliikide head kultuurid.

2) Otstarbekohane puistute kasvatamine ja hooldamine: õigelaadne puhastamine, harvendamine ja põimendamine.

3) Otstarbekohasem puidu kasutamine: tarbematerjali hulga suurendamine ja müükide parem organiseerimine.

4) Ühissettevõtete mõtte süvendamine: koostöö eritöödel (ühiskultiveerimise ja ühishooldamise tööd, ühismüügid jne.) ja liitumine metsaühinguisse.

Kokku võttes eeltoodud mõtteid peab tähendama, et Saksamaa suur- ja keskmetsade majandamine sünnib siiski eeskujulikult. Seal on tõesti vaatamisväärsel igal tööalal ja tööde kallidusest (meie oludega võrreldes) ei hoolita: mets peab uuenduma! Arusaadavalt on seal ka metsast saadav tulu mitmekordselt kõrgem puitaine kalliduse tõttu, kuid väikemetsades, mis moodustavad ca ¼ kogu Saksamaa metsadest, on seisukord mitmes suhtes niisama halb kui meil ja neil tuleb seisukorra parandamiseks suurt vaeva näha. Kuid nähtud vaev ja tehtud kulud tasutakse tulevikus mitmekordselt.

Peab tunnistama, et riigi toitlusvalitsuse metsaosakonnad on lühikese aja jooksul suutnud erametsanduse alal väga palju ära teha ning nende töö üldine meetod ja tempo on hoopis teine kui meil. Seal on praegune mentaliteet — alluda käsule ja täita käsku. Kuid vaatamata sellele, et nõuande alal tundus väga palju sundkorra režiimi, alluti sellele režiimile küllalt hea tahtega ja „heil Hitler'iga“, sest need käsud on Saksa oludes kasulikud nii üldsusele kui ka üksikisikule.

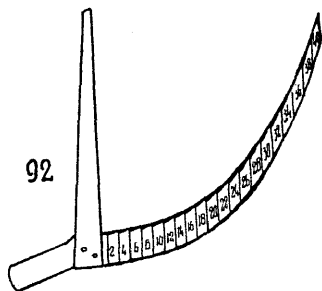
Märkmeid tööriistadest

Paul Reim

Soome klupp. Soomes on kasvava metsa hindamist kuni viimase ajani teostatud harilikult puude läbimõõdu mõõtmise teel 6 m kõrgusel maapinnast. Metsahindaja ülesanne selle juures on teha kindlaks, kui palju ja missugustes mõõtudes palke saab metsast. Esimese tüvepalgi mõõdud saadakse otsese mõõtmise teel. Ladvapalkide läbimõõt arvutatakse silmahinde järgi.

Selle töö juures kasutatakse loogataolisi nurk-kluppe, mis koosnevad kahest otstest üksteise külge kinnitatud lauakesest. Ühele lauakestest on värvitud skaala umbes nii nagu loodimislattidel: üks pügal must, teine valge. Säärane klupp kinnitatakse 5 m pika ridva otsa. Hindaja, hoides ridva alumist otsa oma rinna kõrgusel, seab klupi ülal puu taha nii, et ta alt puu külge mööda viseerides näeb, kui jäme on puu klupi kohal (6 m pika tüvepalgi ladvast).

Kasvava metsa hindamiseks puude rinnasmõõdu alusel on Soome metsateadusliku uurimise asutuse ettepanekul võetud tarvitusele väga praktiline klupp, mille väljaarendamisel on eeskujuna kasutatud ülalpool nimetatud kluppi. Sel (v. joon. 1) on üks nurga

Joon. 1. Soome klupp.

külgedest sirge, teine aga kõver. Kõverale harule on sisse lõigatud kolmnurksete hammaste näol jaotused. Kui klupp on asetatud puu ligi, siis näeb, mööda jaotuse vahesid viseerides, kui jäme on puu. Klupp on küllalt kerge selleks, et teda saab ühe käega ase-

tada mõõdetava puu ligi. Teine käsi jääb töötajal vabaks märknoa kasutamiseks. Temaga puude mõõtmine läheb kiiremini ja mugavamini kui meil tarvitataivate kluppidega. Et jõuda selgusele selle klupi kõlvulisuses meie oludes, võtsin ta tarvitusele 1936. a. Vilveres metsakorralduse töödel ja Audru metskonnas 1937. a. metsade hindamisel. Nagu võis arvata, osutus ta väga otstarbekohaseks tööriistaks. Tööline, kes kord sellega on töötanud, ei taha enam harilikku kluppi kätte võtta. Soomes tarvitatava klupi suurus võimaldab täpselt mõõta kuni 40 sm jämedaid puid. Jämedamate puude mõõtmisel tuleb abiks võtta mõõdupulk ja nende läbimõõt saadakse peenematega võrreldes ebatäpsem. Arvesse võttes seda, et jämedamaid puid esineb metsades peentega võrreldes vähe, ei oleks otstarbekohane nende pärast klupi raskust suurendada. Ka meie oludes osutub see suurus parajaks. On aga soovitatav jämeda metsa hindamise puhul teisele töölinele anda harilik klupp, mis kuni 60 sm puude jämeduse näitab täpselt.

Pöörmise haak. Metsa ülestöötamisel tekitab töölistele suurt raskust maha saada puid, mis langetamise

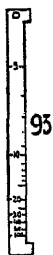

Joon. 2. Pööramise haak.

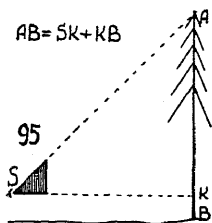
oleksid võinud tekitada suuri sekeldusi. Juuresoleval joonisel (nr. 2) on ajal on teise puu najale peatuma jäänud. Väga suurt abi pakuvad niisugustel juhtudel pöörmise haagid, mille abil kerge vaevaga saab puud pöörda, kuni ta maha langeb. Nendest on palju kasu ka praakreil materjali vastuvõtmise puhul, sest haakide abil on kerge palke või lehtpuupakke ümber pöörda ja avastada rikkeid, mis muidu oleksid jäänud tähele panemata, mis aga materjali edasiandmise puhul

näidatud pöormishaak niisugusel kujul nagu neid valmistatakse minu tööstuses.

Christeni kõrgusemõõtja. Lankide hindamisel tuleb metsahindajal iga langi peal mõõta võrdlemisi suur arv puude kõrgusi. Meil tarvitusele võetud kõrgusemõõtjate kasutamisel see töö nõuab palju aega põhjusel, et enne kõrguse mõõtmist peab ära mõõtma teatud kauguse puust. Palju praktilisem oleks meil võtta tarvitusele Christeni kõrgusemõõtjad (joon. 3). Nendega töötamisel ei ole vaja kaugusi mõõta. On tarviline ainult

Joon. 3. Christeni kõrgusemõõtja.

Joon. 4. Kolmnurk-kõrgusemõõtja.

valmistada konstantse pikkusega ritv (harilikult 4 m), mis kantakse ühe mõõdetava puu juurest teise juure. Hindaja võib vaate teostamise koha valida vabalt seal, kus mõõdetav puu on paremini näha. Töötamine temaga läheb kiiremini, täpsus on aga umbes sama mis meil tarvitatavatel Lutheri (õigem Winkleri) laudadel. Tööriist ise on äärmiselt lihtne ja teda on väga hõlpus endaga kaasas kanda, eriti hingedel kokkukeeratava eksemplaari omamisel.

Kolmnurk-kõrgusemõõtja. Üheks lihtsaimaks ja praktilisimaks puude kõrguse mõõtmise abinõuks on harilik joonestustöödel kasutatav sarik-kolmnurk, millele on väike auk ühe kolmandiku kaugusel ükskõik kumma teravnurga tipust sisse puuritud nii, et sellest august ülesriputatud kolmnurga üks kaatet võtab vertikaalse, teine horisontaalse asendi. Puude kõrguse mõõtmisel tuleb kolmnurk pliiatsi otsas või mõne oksakese abil hoida rippuvas asendis ja lekida metsa all koht, kus mööda hüpotenuusi viseerides (s. o. 45° all) näeb parajasti mõõ-

detava puu latva (joon. 4). Kaugus sellest kohast kuni puuni pluss vaatejoone kõrgus võrdub puu kõrgusele. Seda tööriista kasutades harjub silm ruttu hindama, missuguse puu latv asetseb vaatelejust 45° all, ja hindajal tarvitseb ainult kontrolliks paaril korral kolmnurk silma ette tõsta ja ära mõõta kaugus puust. Eriti hõlpus on selle lihtsa abinõuga puude kõrguste määramine siis, kui hindaja harjutamise teel on endale välja arendanud usaldatava sammumõõdu. Sel puhul ei ole vaja teise isiku abi ega ka mingit muud mõõduriista.

Võsanuga ja võsakiin. Viimaseis „Eesti Metsa“ numbreis on tekkinud huvitav mõtetevahetus ja vaidlus meil tarvitatavate hooldamistöriistade — võsanoa ja -kiini — kuju ja vajalisuse asjas. Nendes küsimustes olen rea aastate kestes kuulnud palju üksteisele risti vastu käivaid seisukohti, mille tekkimist on tõenäoliselt põhjustanud juhuslik harjumus teatud tüüpi tööriista tarvitamisest. Osalt võivad arvamiste lahkuminekid tulla puht-individaalseist kalduvusist. Olen nimelt näinud juhtumeid, kus kaks töolist ühe ja sama töö juures kellestki mõjutamata jõuavad üksteisele risti vastu käivatele veendumustele. Üks eelistab näiteks vildaka, teine konksus teraga võsanuga.

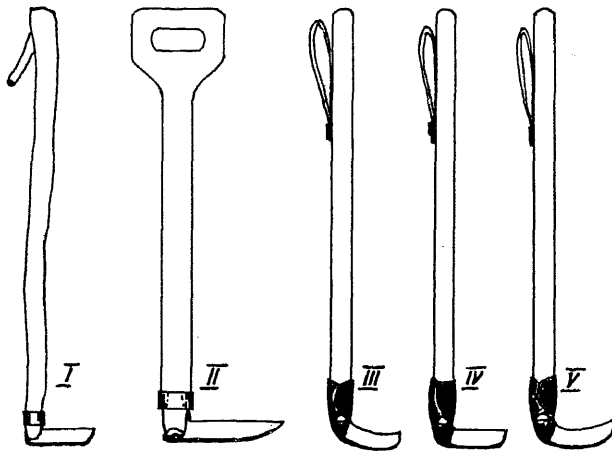
Isiklikult olen hakanud eelistama võsanuga, mis üldjoontes vastab hra A. Auksmanni poolt kirjeldatud võsanoa tunnuseile, selle vahega, et ta tera ei ole õige: aluse osas ta on vildak, tipus aga veidi konksus. Selle tüübi eelistamise põhjuseks on tuntud tõsiasi, et nuga lõikab paremini, kui ta lõikamise ajal libiseb. Kui üht mahapainutatud võsa lõigata ülalt alla vajutamise teel, siis töötab harilik õige teraga taskunuga väga hästi, kui aga sedasama võsa tahetakse lõigata tõmbega alt üles, nagu see toimub võsanoa tarvitamisel, siis on töö konksus otsaga aedniku noa abil kergem. Minu poolt eelistatava võsanoa juures võib tähele panna, et ta lõike ajal veidi libiseb, kuid tera tipp annab lõikele viimse eriti mõjuva nõksu.

Kuid nagu juba varem olen kirjutanud („Eesti Mets“ 1937, nr. 2), ei

tule tegeliku töö juures eri tüüpi võsanugade paremus sugugi nii selgesti ilmsiks, kui teoreetilistel kaalutlustel võiks oletada. Noa teritamine, tera paksus ja terase kvaliteet mõjutavad tagajärge rohkem kui tera kuju. Mina olen oma töökojast levitanud kolme tüüpi võsanuge: vildaka, õige ja konksus teraga (joon. 5). Kolme aasta tellimiste alusel on nende leviku vahetõid: 35:20:45. Kõige rohkem on levinud konksus teraga noad, kõige vähem aga õige teraga noad.

Võsanoa varrel peab olema mingisugune takistus, mis takistab käel libiseda mööda vart. Esivanemate poolt Võrumaal (joon. 5) tarvitatud võsa-

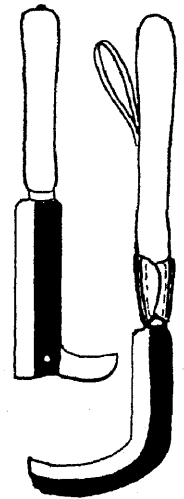
nil, kui ta tegeliku töö juures on tahtnud jõuda selgusele, kumb on parem, kas võsanuga või kiini. Tema on jõudnud järeldusele, et võsanuga on parem ja et kiini pole meile tarvis. Nii nagu seda juba on toonitanud dr. K. Veermets, ei saa küsimust sel kujul üles seada. See oleks minu arvates umbes sama kui küsida, kumb tööriist metsa ülestöötamisel on parem, kas kirves või saag. Kui seda küsimust minnakse töö juures lahendamata, siis võidakse ühes kohas saada otsus: ühe, teises kohas teise tööriista kasuks. Ometi teame aga, et mõlemad tööriistad on tarvilised, kumbki eri ülesannete jaoks. Kiin¹⁾ on meil

Joon. 5. I — Põlva kihelkonnas tarvitatud „võssai“. II — Vändra metskonnas nähtud võsanuga. III—V — dr. P. Reima metsatööriistade tööstusest levitatud võsanoad.

Joon. 6. Kiin Audru kihelkonnast.

Joon. 7. Võsakiin (vasakul) ja võsa-sirp (paremal).

nugade varteks valiti tugeva oksaga kase- või kadakatuükad. Oksa konks pisteti keha ümber oleva vöö taha, mis võimaldas tõmbamist teostada kogu kehaga. Vändra metskonnas nägin võsanuge, mille vartele oli külge tehtud D-näsa (joon. 5). Minu tööstusest levinud võsanugadel on varte küljes rihmast silmus. Soovitav on, et võsanoa varre külge kinnitataks tugev nõör, mis parajasti ulatuks üle töötaja õla või ümber ta keha. Nii saab tööline tõmbamist teostada kogu keha jõul, mis vähendab käte vaeva, aga suurendab tõmbejõudu.

Võsakiin on üks minu tööstuse artikleid, mis nähtavasti on olnud võrdlusena kasutada hra A. A u k s m a n-

üldiselt tuntud tööriist. Audru metskonna piirides on sel tööriistal joon. 6 kujutatud välimus ja teda on töölised juba ammust ajast saadik kasutanud riigi metsa puhastusraiate teostamisel. Tal on talumajapidamises küllalt kindel koht teiste tööriistade hulgas. Ta täidab paljusid ülesandeid, mida võsanoaga ei saa teostada. Siin oleks tulnud küsida ja oleks olnud huvitav kuulda vastust, kas minu tööstusest levitatud võsakiin on parem või hal-

¹⁾ Kiini nimetust ei ole mina rahva suus kuulnud. Sõnastike väljendustest ei saa kindlalt välja lugeda, et selle sõna all mõeldakse just seda tööriista, mida Lõuna-Eestis üldiselt tuntakse kiini nime all.

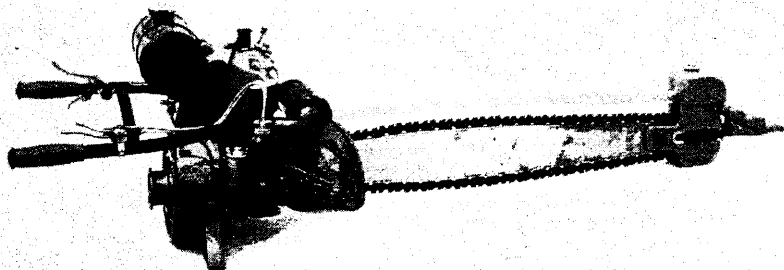
vem teistest meil seni tuntavatest kiinidest. Teatavasti erineb ta meil varem tarvitatavatest selle poolest, et tal on küljes võsanoa tera (joon. 7), mistõttu teda saab tarvitada ka võsanoa ülesannete jaoks. Selle juures ei ole sugugi mõeldav, et ta peaks asendama võsanuga ja kirvest. Võsanoa tera tõttu saab aga kiini puhastusraiate teostamisel kasulikumalt ära kasutada kui ilma selleta. Oma tähelepanekuist saadud ja teistelt metsameestelt (ka Voltvetist) kuulnud kogemustest võin järeldada, et võsakiin meie riigimetsade puhastusraiate teostamisel on osutunud tarviliseks tööriistaks. Sellest hoolimata ei oleks minu arvates õige tööliisi varustada

ainult kiinidega. Puhastusraiate teostamisel on tarviline enamus töölistist varustada võsanugadega, vähemus kiinidega. Kiinimeeste eriuülesandeks oleks seejuures jämedamate pajude, ettekasvanud mändide ja kuuskede, mustlepa kändude ümber tekkinud kannuvõsude ja üldiselt jämedamate puude raiumine. Neid on raske painutada ja võsanoamehed ei saa neist jagu. Harvendusraiate puhul saab võsanuge tarvitada vähem. Kui puhastusraiate jaoks tingimata tahetakse tarvitada ainult üht liiki tööriistu, siis ei ole kumbki seni nimetatud tööriistadest nii hea kui seda on minu tööstuse toodete hulgas võsasiirikiks nimetatud tööriist (v. joon. 7).

Mootorsaag — uus metsatööriist

Tehniline areng on viimase aastakümne jooksul teinud eriti suuri edusamme. Nende edusammude aluseks

loomustav selle ehitusest on kerge käsitamise viis, jõukohane raskus, sahamaste ehitus lülilise ketina, mis või-

Andreas Stihli tehaste mootorsaag.

on olnud mitmed tegurid. Üheks tulemuseks, mis nendega on saavutatud, on töö ratsionaliseerimine kõigil tööstusaladel, ja loomulikult ei ole sellest mõjutamata jäänud ka metsakasutuse alal metsa ülestöötamine. Üht säärast metsa ülestöötamise uudistööriista — mootorsaagi — demonstreeriti hiljuti Tallinna lähedal Kurna metsas a.-s. Eesti Metsatööstuse juhtivate isikute, mitmete metsaülemate ja asjasthuvitatute juuresolekul.

Demonstreeritavad mootorsaad olid Saksa päritoluga Andreas Stihli tehaseist, raskusega 26 kg ja varustatud 4 HJ erilise benssiini-õli-mootoriga. Ise-

maldab tugiratastel pöörlemist. Saag on varustatud isetöötava ketipingutuse ja vedrumist takistava konstruktsiooniga. Sae ülekoormatusel eriline libisev sidur lülib ta töörottalt välja ja seega on kõrvaldatud võimalikud mootori ja sae vigastused. Sae pikkused on erinevad vastavalt tüübile — 0.50—1.50 m ja töö edukus — 70 sm jämeduse tüve läbisaaгимiseks kulub 45—50 sek.

Neid mootorsaage on eriti viimasel ajal võetud välisriikides rohkesti tarvitusele ja on saavutatud rahuldavaid tulemusi.

Meie sõjaväe pioneerpataljonis kasu-

*Mootorsaag
töötamas
metsas.*

tatakse sääraseid saage juba teist aastat heade tagajärgedega ja on loota, et ka a. -s. Eesti Metsatööstus alustab nende katsetamist. Eeldusi selle kasutami-

sele võtmiseks on meil olemas ja seda eriti neis rajoones, kus metsatöölised on tunda puudust.

A. P a l s.

Mõningaid mälestusi Eesti algpäevilt

Maailmasõja ajal evakueerituna sattusin Eestisse, ja Vene võimude lahkumisel siit täitsin Võtikvere — praeguse Torma — metsaülema kohuseid. Kuigi võim oli siis juba enamlaste käes, ei olnud nad veel meid metskonnas puudutanud ning tegutsesime seal endise Vene korra järele. Oli oodata Saksa okupatsiooni, kuid metskondama ei evakueerinud ja jäin ka ise kohale. Olin teadlik Eesti iseseisvuse püüetest ja kohe, kui algas venelaste minek üle Peipsi, panime ühes metskonna asjaajaja Müüriga, kes hiljem Vabadussõjas langes, metskonnas maksma eestikeelse asjaajamise, muidu jätkates tegevust. Kuuldused Eesti Vabariigi väljakuulutamisest ulatasid ka meieni, kuid selle järele jõudsid kohale ka esimesed saksa ratsaväesalgad, kellele järgnesid teised väeosad, — ning siis ilmusid tuntud korraldused: „mina käsen ja kee-

lan....“ Algas raudne okupatsiooni-aeg....

Meid metskonnas algul ei puudutanud keegi. Korjati küll ära laskeriistad, kuid hiljem saime kandmise loa ka relvad tagasi. Ainult mõni parem püss jäi kadunuks ning nähtavasti oli ära sõitnud ühes lääneringidele sõitnud sõduritega. Jatkasime metskonnas segamata tegutsemist, tarvitades asjaajamise eesti keelt. Nii, teadmatuses ja ilma ühegi sidemeta, möödusid päevad, nädalad ja isegi kuud. Metskonna tuludest maksin ametnikele palgad, koostas in aruanded, mis muidugi kantseleisse seisma jäid. Siis, vist juba 1918. a. maikuu lõpul, igatahes pärast seda kui oli otsustatud luua Balti hertsogiriik, ilmusid metskonda Saksa sõjaväelased ning võtsid metskonna üle, koostades ülevõtmise kohta akti, seal ära näidates ülevõetavad rahasummad,

dokumendid ja varad. Sellest peale jäi metskonnas asjaajamise keeleks saksa keel ning kord saksa sõjaväelaste juhtimisel. Sügise tulekuga sai me salajasi teateid Saksa kaotusest läänerindel ning Eesti asja edust. Tuju tõusis. Okupatsioonivägedes võis märgata meeolelu muutumist ning varsti ka mõningaid ettevalmistusi ärasõiduks. Siis algas okupatsioonivõimudelt asutuste ülevõtmine. Ajutise Valitsuse peavalinik Luhtilt metskonna ülevõtmiseks volitust saama sõitsin isiklikult Tartu. Sõit algas Mustveest. Aurikul, millega sõitsin, lehvis juba Eesti lipp. Sõit Peipsi järvel oli täis ärevust, kuna kardeti enamlaste laevade ilmumist. Ärevus aina suurenes, kui silmasti Emajõe suus paari tundmatut laeva, kuid lõpuks nähti nende mastis vana Vene riigi laevastiku lippu ja ärevus vaibus. Need osutusid ühes sakslaste lahkumisega Pihkvast ärasõitnud laevadeks.

Hr. Luhtilt sain metskonna ülevõtmiseks 1. detsembril 1918. a. vastava volituse. Selle ta kirjutas oma volikirja ärakirjale, mis talle oli antud Ajutise Valitsuse poolt okupatsioonivõimudelt asutuste ülevõtmiseks ning mis kandis allkirju: „Peaminister K. Päts, sekretär Th. Käärik.“ Ärakirja tunnistas õigeaks Tartu linna sekretär. Selle volitusega volitas hr. Luht mind üle võtma Vötikvere, Laius-Tähtvere ja Kärkna metsi ja ühtlasi nimetas mind nende metsade ajutiseks valitsejaks. Teine pool volikirja oli saksa keelne. Hr. Luhti juures kohtasin ka paari teist metsameest ja üht end. Balti kroonumaade valitsuse ametnikku. Metsameestest sai lätlane Pavar, kes hiljem üle läks teenistusse Lätisse, volituse üle võtta Avinurme metskond ning hr. Zarevski endise Võru metskonna Elma metsandik, mis hiljem kuulus Kongota metskonda. Tartu „Forstinspektioni“ pidi üle võtma endine Balti kroonumaade ametnik. Käisin ise ka seal, kuid kas see hiljem üle võeti ja kuhu jäi see arhiiv — ei tea.

Metskonna ülevõtmine okupatsioonivõimudelt läks päris libedasti ja rahulikult. Lahkhelid tekkisid vaid

kassa ja Saksamaalt toodud metsa ülestöötamise riistade pärast. Raha tahtsid nad ära viia ja riistad maha müüa. Lõpuks andsid nad aga siiski kõik üle. Otsustati, et tekkinud lahk-arvamisi võiakse hiljem „klaarida“ diplomaatilisel teel Eesti ja Saksa riikide vahel. Metskonna ülevõtmise akti allakirjutamisele järgnesid käepigistused ja vastastikused viisakuseavaldused, head soovid — ning olin jällegi Vötikvere metsaülem.

Kuna ülevõetud kassas leidis päris kena summake ning ajad olid ärevad, siis sõitsin Tartu seda ära andma, kuid rentei, s. o. riigipank, veel ei tegutsenud. Läksin jällegi hr. Luhti juure nõu küsima. Ta arvas, et Eesti Polgul olevat raha väga tarvis. Ta andis mulle allkirja raha vastuvõtmise kohta ülekandmiseks Eesti väeosadele ning see dokument jäigi maksvaks kassa väljamineku dokumendina. Metskonna ülevõtmise akti saatsin Põllutöoministeriumile ning mind määrati Vötikvere metsaülemaks, kuid mitte hr. Luhti poolt nimetatud 1. detsembrist, vaid millegipärast 3. detsembrist 1918. a. arvates. Varsti selle järele tuli esimestel Eesti väeosadel taanduda Vene enamlaste eest ning suurem osa metskonnast jäi enamlaste valdusse. Vabaks jäi vaid Kärkna metsandik, mis praegu kuulub Kärevere metskonda. Kadus igaugune keskvalitsusega sideme loomise võimalus. Tuli olla osalt ka paos ja tegutseda omapead. Eks sel ajal tulnud nii mõndagi üle elada. Hukkuda võis siis ka päris juhuslikult. Näiteks Torma-Mustvee tee ääres asetsevas „Teelahkme“ poes lasti 20-mehelise enamlaste ratsaluuresalga poolt maha juhuslikult poes olnud mehed. Seekord oli 2—3-meheline Eesti valvepost avanud poe juurest liginevatele enamlastele tule ja sellest oli küllalt. Mahalastute hulgas oli ka üks minu naaber, vanamees, kelle oli poodi viinud suitsuhäda. Enamlaste väed olid siis Mustveeni jõudnud. Metskonnast ärasõiduks oli hobunegi valmis, kui leidsin, et pole suitsu. Sammusin üle põldude otse ka sama poe poole... Kuid mul oli õnne ja hilinesin hetke. Jäin um-

bes 150 m poest põõsa ja kivi varjus enamlaste salga ilmumise, Eesti valvepostiga poolt neile tule avamise ja poe ründamise pealtvaatajaks. Muidugi tuli jalga lasta suitsuta ja enne Jõgevat ühtki „mahvi“ ei saanudki kusa-gilt. — Mõõdusid ka need kõige ras-kemad ajad ja Vabadussõjas tuli pöö-re ning löödud vaenlane laskis jalga üle Peipsi jää. Metskonnas algas uuesti korrapärane töö. Keskvalitsu-sega sideme loomiseks sõitsin isiklii-kult Tallinna ja otsisin üles Põllutöö-ministeeriumi, kus mind lahkesti ju-tule võttis Metsaosakonna juhataja hr. Zimmermann, kes seletas, et met-saasjanduse kohta ta küll mingit ju-hatust anda ei teadvat, kuid neil päe-vil olevat Tallinna saabunud isik, kes seda asjandust tundvat. Sel isikul polevat küll veel ametlikku nimetust ja esialgu ta täitvat umbes Metsaosa-konna sekretäri kohustusi ning tööta-vat V. Pärnu maanteel Välisministeer-iumi kõrval. Otsisin siis seal selle isiku üles ja see osutus meie hilise-maks metsavalitsuse organiseerijaks ning kauaaegseks juhiks Juulius Kit-singuks. Siin ei tulnudki teha pikka juttu ja varsti oli selge, kuidas edasi tegutseda, seda rohkem, et sain tea-da, et esialgu jäetakse maksma vene seadused ja juhtnöörid, milliseid ma tundsin, kuna juba enne evakueeri-mist olin ligi paar aastat Kuramaal metskonda juhtinud. Sellest kohta-

misest jäi mulle väga hea ja lootusri-kas mulje. Et ka hr. Kitsingule olin seekord soodsa mulje jätnud, selgus hiljem, kui tegutsesin maakonna metsaülemana, kus ta paar korda üt-les, et ta minus polevat pettunud ja et ta esimene mulje olnud õige.

Selle Tallinna sõiduga oli keskva-litsusega side loodud, ülemused lei-tud ning algas pidev ning vaevarikas metsamehe töö oma igapäevaste pisi-muredega. Hiljem, kui metsaosakon-na juhatajaks oli juba hr. Kitsing, peeti ära ka esimene Vabariigi metsa-ülemate koosolek, millest osa võtsid kõik 12 riigimetsaülemat ning peale metsaosakonna juhataja veel 4 kesk-valitsuse juures asuvat metsatead-last. Koosolekul võeti vastu rida põhjapanevaid otsuseid. Siis järgnes maaseaduse alusel mõisametsade üle-võtmine, nendest metskondade loo-mine, metsavalitsuse laiem organi-seerimine ja maareformi teostamine. Vahepeal lõppes ka sõda, mis kind-lustas meile maa ja vabaduse. Eesti algpäevist on möödunud 20 pikka aastat. Mõnigi asi on teisiti läinud kui algul arvasime. On tehtud vigu ja on olnud pettumusi. Kuid väga palju on ka korda saadetud. Vanad metsa-mehed kaovad ja asemele tulevad noored, uute mõtetega, kuid nii mõ-nigi alguspäevil pandud alustest jääb püsima.

V. Vallner.

Riigimetsateenijate kogude organiseerimisest

Nüüdisaegse ühiskondliku struktuuri kujunedes on organiseerimine üksik-isiku suhtes omandanud üha suurema tähtsuse. See on muutunud otse möö-dapääsmatuks. Ainult organiseeritult suudame meie veel väärakalt kaasa rää-kida ning kaasa töötada ühiskondlikes üritusis ja ka saada osa selle võimal-kest hüvedest. Eelistatavaks ning le-vinuimaks organiseerumisviisiks teis-tes riikides ja ka meil on kohustuslik organiseerumine kutsealade järgi n.-n. kodadena või kogudena. Meil Eestis on sääraseid koondusi ligi 20. Tegutsedes avalik-õiguslikul alusel üleriiklikus ula-

tuses ja olles koondanud enda ümber eranditult kõik asjaosalised vastavalt kutsealalt ühiseks jõuküllaseks tervi-kuks, suudavad sääraseid kogud või ko-jad ka tõhusalt kaitsta oma liikmes-konna huve ja kaasa aidata nende are-nemisele nii vaimsel kui majanduslikul alal.

Ka riigimetsateenijail seisab ees säärane kogu oma peret kohustuslikult koondav organiseerumine. Tulevad moodustada riigimetsateenijate kohali-kud kogud ja keskkogu, alustel ja kor-ras, nagu need on määratud „Riigimet-sateenijate kogude seadusega“ (RT

1937, 99) ja Riigimetsateenijate kogude põhikirjaga (RT 1938, 5). Kuid iga ürituse ja töö edukas läbiviimine on mõeldav vaid siis, kui tegijad- asjaosalised ise täiesti on veendunud selle vajaduses, on selgitanud endale teed ja abinõud eesmärgi saavutamiseks ning ka ise kõik sõna ja teoga on valmis vajadust mõõda kaasa aitama. Samuti on olukord ka metsateenijate kogude ellukutsumisel ja tegevuse arendamisel. Asutamisel olevate kogude ülesannete, õiguste ja kohustustega tutvub laialdane metsameeste pere lähemalt ja põhjalikult ametkonna koosolekuil. Need peetakse veebruarikuu palgapäeval ja nad oleksid esimeseks sammuks uue organisatsiooni loomise teel. Käesolevas seepärast puudutatakse kogude ülesandeid ja olemust vaid lühidalt ja üldsõnaliselt.

Riigimetsateenijad, kes seni on kuulunud Eesti Metsateenijate Ühingusse, ei märka esialgu mingit silmatorkavat erinevust kogude ja ühingu laadis, kujundamises ja eesmärkides. Nagu senigi ametkond, resp. metskond, valib oma esindajad, metskond moodustab endiselt osakonna, kuigi just mitte juriidilise isiku õigustega, ja kogude eesmärgiks on samuti kui ühingul eeskätt oma liikmeskonna huvide kaitsmine ja kaasaaitamine vaimsele arenemisele ja majanduslikule hüvangule. Isegi teatud pettumus võib tekkida esialgu, ja just kohustuste osas, sest liikmemaks, mis peetakse kinni palgast, kujuneb suuremaks kui see oli ühinguil. Kuid kuidas on kohustused, nõnda on ka õigused. Ja viimaste, s. o. õiguste, seetõttu ka võimaluste suhtes on kogud omas tegevuses kindlasti enam soodustatud kui seda olid senised metsateenijate ühingud. Paremused ilmnevad lähemalt asja sisusse tungides. Neist oleks märkida esijoonel: avalik-õigusliku organisatsioonina tugineb ta otseselt vastavale eriseadusele, omades seega poolriikliku asutuse iseloomu, näit. on vaba tempelmaksust, võib seal, kus see võimalik on, kasutada tasuta riigi ametiruumi ja teenistustarbeid, organite tegevusest osavõtjate sõidukulud tasutakse riigi poolt ja kogu tegevus loetakse ametialali-

seks. Seega on ka riigivõim omalt poolt kõrgelt hinnanud asutatavate kogude tähtsust. Eriti peaks riigimetsateenijate organiseerumine kogudesse olema tervitatav madalamapalgalistele. Nemat, kandes tegelikult vähemaid kohustusi liikmemaksu näol, proportsionaalselt palga suurusel, omavad kõrgemapalgalistega täiesti võrdsed õigused.

Tulles tagasi riigimetsateenijate organiseerimise eesmärkide juure peab tähendama, et peale metsaametkonna koondamise üksmeelseks ametialaliseks pereks on kogude ülesandeks veel riigimetsateenijate kutsealaliste huvide kaitse ja esindamine, ametioskuse arendamine, kasvatuse, ameti- eetika ja endadistsipliini süvendamine, omavalisel ühistöö edendamine, majandusliku omaabi korraldamine ning metsanduse edendamisele kaasaaitamine. Nende ulatuslike ülesannete edukas täitmine on teostatav vaid kõigi metsameeste ühisel innukal kaastööl, milleks riik, nagu juba tähendatud, on omalt poolt loonud küllalt soodsad eeltingimused.

Riigimetsateenijate kogude tegelik ellukutsumine on kogude põhikirja § 125 järgi pandud Keskkogu ajutise juhatuse peale. Selle koosseis on põlütöoministri poolt juba määratud (vt. lhk. 78. Toim.). Samuti on tema poolt ajutise juhatuse ettepanekul kindlaks määratud kohapealsete kogude arv, nimetused, asukohad ja tegevuspiirkonnad (RT 1938, 14, vt. lhk. 78. Toim.). Viimaste määramisel on võimaluse piires arvestatud ka kohapealsete ametkondade soovidega.

Kohalikud kogud kindlaksmääratud piirides ei ole võrdsed, kuid see osutus paratamatuks, arvestades kohalike oludega. Üldiselt oli soov luua kohalikud kogud võimalikult elujõulisematena ja juhatuse asukohaga võimalikult suuremates keskustes. Kohaliku kogu asukohana tuleb tegelikult võtta juhatuse asukohta, kuna koha valikul koosolekute pidamiseks ja muudeks üritusteks on kogudel tegevusvabadus.

Organiseerimistööd kogude asutamiseks on Keskkogu ajutise juhatuse poolt ette nähtud läbi viia järgmistel tähtaegadel: 1) kohapealsete ametkon-

dade (näit. metskonna) koosolekud veebruarikuu palgapäeval, 2) kohalike kogude asutamispeakoosolekud hiljemalt 13. märtsiks s. a. Nendel asutamispeakoosolekutel moodustatakse kogu juhatus, revisjonikomisjon ja valitakse esindajad Keskkogu peakoosolekule ning vajaduse korral veel teisi ametiisikuid. Esindajaid Keskkogu peakoosolekule valitakse iga kahekümne tegevliikme kohta üks, 3) Keskkogu asutamispeakoosolek on kavatsatud pidada

aprilli algul. Sellel koosolekul moodustatakse Keskkogu juhatus, revisjonikomisjon ja aukohus.

Kõike eeltoodut organiseerimise mooduse ja sihtjoonte suhtes kokku võttes võib kindlasti loota, et Riigimetsateenijate kogud ja Keskkogu suudavad seniste organisatsioonide poolt kättevõidetud hüvesid veelgi süvendada ja suurendada.

Keskkogu ajutine juhatus.

Pilk „linnulennult“ Eesti Metsateenijate Ühingu ja „Eesti Metsa“ arengusse

Erumetsamees A. K-g

Ei ole küll mingi juubeliaasta, et anda ülevaadet organisatsiooni tegevusest, kuid siiski luban endale käesoleva visandi meeoleolu sünnitusena EMTÜ 15 a. juubelialbumi lehitsemisel ulatuses, nagu pealkirjas tähistatud. Selle ilmumisest on küll juba möödunud paar aastat, kuid minu kätte see sattus alles neil päevil, mis olgu mulle vabanduseks sel puhul, kui kellelgi on tahtmist teha etteheidet, et nüüd ta alles ärkas unest.

Ärgu pahandatagu, kui olen sunnitud mõnd asja, mis lugejal on teada, terviku saamiseks kordama.

EMT kutseühingu 1919. a. septembris registreeritud põhikirja §§ 1—2 loeme muuseas: „Metsateenijate majandusliikude ja kutseliste huvide kaitsmine ning vaimlise ja ainelise olukorra tõstmine. Paneb toime ka kursusi ja ettelugemisi metsanduse alal“ jne.

Ülesseatud suund on õilis ja sellele vastavalt on ka ühing talitanud ja inuga tegutsenud, kaasa aidates suurest laastust löödud ja katuse alla viidud Eesti Vabariigi hoone kohendamisel ja voolimisel, ühe sõnaga — viimistelemissel on jõudu mööda kaasa aidatud, olgugi et mõni asi pole nii õnnestunud kui see oli mõeldud.

Asutajad — Chr. Leilop, J. Reier, A. Kompus ja J. Tuukik — hoolega tööle asudes tegid korraldusi ja avaldasid

üleskutseid osakondade avamiseks metskondadesse. Maale tekkisid osakonnad. Esimene Torma 1919. a. sügisel. Osakondade tekkimise haripunktiks võib lugeda 1920.—1922. a., kuna 1922. a. oli neid 71 ja 1934. a. — 96. Käesoleval momendil tegutsevad osakonnad kõigis metskondades, välja arvatud Tallinna, Hallingu ja Velise metskonnad.

I ülemaaline EMT Üh. kongress peeti Pärnus 1920. a. juunikuus 103 saadiku osavõtul, kus tehti kaugelekuündivaid otsuseid. Muuseas hoiatati neid metsaülemaid, kes osakondade avamisele suhtusid vaenuliselt, et sellane nähtus on Eesti Vabariigi demokraatliku korra juures ebaloomulik. Järgmised kongressid peeti kõik juba Tallinnas.

1923. a. IV kongressi läbirääkimistel kurdeti, et mõni osakond olevat likvideerunud. Selle nähtuse põhjuseks oletati, need olevat ühingu võimeile pessimistlikult suhtuvad osakonnad, kes loodavad ühistegevusest alati ja kohe käegakatsutavaid ja silmanähtavaid hüvesid. Need pole niikuinii elujõulised, las suiguvad. Ja teiseks olevat mõne metsaülema poolt märgata ühingu tegevusele mitteheatahtlikku suhtumist, mis ei jätvat pessimistliku meeoleolu tekitamiseks mõju avaldamata, olgugi et viimased olid liikmete õiguste suhtes eesõigustatud seisukorras, muuseas kongressidest osavõtmise

oli neile vaba ilma valimisteta. Nii-sugune oli olukord 1924. a. lõpul.

Tänu keskjuhatuse ja kongresside pingutustele paranes meeleolu, nii et nüüd on jälle nähtavasti suikunud osakonnad elustunud, sest nagu eespool nägime, tegutsevad need jälle igas metskonnas, välja arvatud kolm.

Üleriiklikke kongresse peetakse igal aastal hooga edasi, need on alati olnud rahva- ja meeleolurikkad. Viimase tõstmiseks on ka kaasa aidanud asjaolu, et kongressi ruumide naabruses oli ruum, kust võis saada napse, neid, mida kadunud Tiibuse Jaak nii väga armastas ja ülistas ja mis metsameestele ei maitse halvemini kui Jaagule omal ajal.

Kunstliku meeleolu tekitamine oli muuseas. Suurim tööind tekkis tööst enesest. Taibati oma majesteetiikka üleolu ühingu ja keskjuhatuse suhtes. Metsaametkonna seisukorra parandamise suunas valmisid mitmedkümnend otsused ja resolutsioonid, mis anti edasi keskjuhatusele täitmiseks. Viimane võttis need, missugusteni jõud küündis, kohe täitmisele, teised kaugema ulatusega otsused saadeti edasi Riigikogule, Vabariigi Valitsusele, asjaomaseile ministreile ja Metsade Peavalitsuse juhatajale-direktorile palvega need lahendada.

Algaastail, kui riigielu oli veel arenemise ajajärgus ja mitmedki sihtjooned selginemas, oli mainitud kõrgemate asutuste pommitamine harilik nähtus. Käsiteldi kõiki metsaametnike ja teenijate ellu puutuvaid küsimusi, peamiselt majanduslikke. Hiljem, olukorra stabiliseerumisel, vähenesid märgukirjad. Ajaga püüti sammu pidada.

Erakondade valitsuse ajastul oli „atmosfäär“ üpris raske. Metsameestel tuli tihti kibestuda, neelda teenimatuid etteheiteid ja sõimu oma töökspidamiste pärast iseäranis siis, kui julgeti välja astuda pillavalt metsaga ümberkäimise pärast. EMT üh. keskjuhatuse käsikäes metsaülemate ühingu juhatusega oli valvel, et tagasi tõrjuda asjatuid kallaletunge ja vältida „rohelise kulla“ kasutat kokkusulamist. Metsade jagajad on nüüd veendunud, et meie suurima loodusevaraga ei tohiks ikkagi nii

pillavalt talitada nagu seni. „Atmosfääri“ rõhk on nüüd nõrgem.

Poliitikasse metsamehed ei laskunud.

Nagu mainitud, on saavutatud mõndki, aga nii mõndki on jäänud saavutamata. Muuseas võiks mainida: valveametnike täieõiguslikeks riigiteenijateks tunnistamine, erametsade teenistuses olemise aja pensioni määramisel arvesse võtmine ja metsatööstuselt saadava tasu pensioni arvestamisel palga juure arvamine. Raudteelased on olnud õnnelikumad, nad on kilomeetrite rahad pensioni alla pressinud.

Erametsade teenistuse aja pärast on palju piike murtud, kuid asjata, nii et vanematele ametnikele teeb muret pensionile mineku lähenemine: kust võtta need 25 a., mida vanadusepensioni saamiseks nõutakse?

Kõigest sellest hoolimata on EMT üh. keskjuhatuse tegevus arenenud tõusu suunas, on püütud saavutada parimat. Juhuslikke lünki, mis igas tegevuses on paratamatud, ei saa palju arvestada, need jäävad positiivsuse varju.

Osakondade tegevuses tahaks küll näha rohkem elu.

Mul kui juhtival kohal seisnud ametnikul oli 16-a. tegevuse vältel võimalus kohtadel lähemalt jälgida osakondade tegevust, mille tõttu olen tähele pannud, et see seisis peamiselt järgmises: „Järgmisel palgapäeval on osakonna peakoosolek,“ teatati ühel palgapäeval. Saabunud päeval loetakse ette juhatuse poolt koostatud aruanne ja eelarve, mis siis sõnavõtuta või lühikese sõnavõtu saatel vastu võetakse. Valimistel kuuled häält: „Vanad tagasi!“ Keegi teisi ettepanekuid ei tee, ongi kõik jälle „vana viisi“. Valitakse saadik kongressile, veel mõni sõnavahetus ja — lõpp. Juhatus, kes sellaselt tagasi valitakse, on arvamisel, et ta tegevusega ollakse väga rahul, ja ta vajub järgmisel aastal veel rahulikumasse unne.

Illustratsioonina toon näite ühest Tartumaa osakonnast. Kauaaegne metsaametnik, minnes pensionile ja, et mitte katkestada ühendust südame külge kasvanud asjaga, jäi toetav-liikmeks, olles kindel, et osakond informeerib teda vähimalt oma üritusist, et neid siis kaasa teha. Sellele metsamehele sai osaks vaid pettumus, — osakond kor-

raldas ekskursiooni ja vist veel midagi, sellest toetav-liikmele teatamata, muust rääkimata, olgugi et ta elukoht oli osakonna juhatusel teada ja tal olid osakonna vastu kõik kohustused korralikult täidetud. Näen, et selles peegeldub juhatuse loidus ja üksikute liikmete õiguste vastu. Pole siis ime kui liikmed jäävad ühingu vastu üksikõikseks ja lahkuvad osakonnast. Samaga reageeris ka pettunud ja hüljatud liige. Näiteid võiks tuua veel, kuid ruum on kitsas.

On ka hulk täiesti elujõulisi osakondi, kus tegevus on intensiivne ega jäta midagi soovida, tänu töökale juhatusel. Aruandeid jälgides võib konstateerida mitme osakonna kohta järgmist: Soetatakse kirjandust (raamatukogud), peetakse sisukaid pidusi, millede kavadesse on võetud selgitavaid kõnesid metsanduse alalt, maksetakse preemiaid salaküttide tabamise eest, korraldatakse huvi-õppekursioone, õppejahahte, tulirelva laskeharjutusi jne. Olen veendunud, et ühingu, kus iga aasta juhatust värskendatakse, on tegevus intensiivsem. Harjumuseks saanud „vanad tagasi“ pole igakord soovitav. Seal jah, kus vanad on seda oma tegevusega ära teeninud. Värskendus, kuigi osaline, on ikkagi kasulik.

Tõhusaimaiks EMT üh. saavutusiks peab lugema „Eesti Metsa“ väljaandmist, metsateenijate puhkekodu loomist ja abiandmise kassa soetamist. Ka 1935. a. metsamehe kalender-käsiraamat on sisukas teos ja veel muud.

Esimese juures tahaksin mõne sõnaga peatuda. Meenub 1920. aasta sügis. Metsade Peavalitsuse juhatuse kabinetis oli maakonna metsaülemate koosolek-nõupidamine. Viljandi maakonna metsaülem, kadunud Ilves, tuletas meele oma häälekandja vajadust. Kõik olid mõttega päri. Chr. Leilop kui metsanduse osakonna juhataja haaras mõttest tõsisemalt kinni ja hiljem kuuleme, et sama aasta 7. XII on kolme juhatuse liikme — hrade Leilopi, Pärna ja Kerdi — ühisel nõupidamisel valminud otsus välja anda oma häälekandja „Mets“. Järgmise, 1921-se, aasta jaanuaris oligi esimene „Eesti Metsa“ number käes. Mitte üksinda metsa-

ülem H. ei hõisanud esimese „pääsukese“ ilmumisel, vaid ka paljud teised. Ühingu osakonnad ruttasid toetust saatma. Alguse tegi 1921. a. Karula osakond Mk. 1000.—. Järgnesid mitmete teiste poolt heale eeskujule järeletegemised. Suurim summa, Mk. 2205.—, saadeti Püssist. See oli algaastail. Hiljem on toetuste vaimustus osakondades vähenenud, selle asemel on riiklikud toetused suurenenud.

Toimetaja ja kirjastaja, tiivustatud saavutatud edust, otsustasid 1924. a. alates „E. M.“ välja anda kaks korda kuus. See teostus osalt. Jõuti küll nr. 23/24-ni, kuid sel teel, et 8 viimast kausta lasti välja ikksiknumbritena. Järgmisel aastal loobuti sellest, olgugi et aasta lõpuks oli kogu aastakäigu lehtede arv suurem eelmisel aastal 24 numbriga katsetamisel. Kartus oli asjata. Ka kaas muutus aja jooksul — kana asemele ilmus kaanele mõtus.

1931. a. alates on „E. M.“ neli pereinimest, nagu nähtub I lehe vasemal nurgal, kes selle ainsa eesti metsanduse ja jahinduse kuukirja on tunnistanud oma häälekandjaks. Sellaselt värsket verd juure saades on ta silmanähtavalt arenenud, nii et teda praegusel kujul sisuliselt ja kaustalt (väliskujult) võib paigutada kõrvu iga moodsa kuukirjaga. 1931. a. teostatud reform on talle olnud aina kasuks, mida tuleb tervitada.

Ka „E. M.“ sisu kohta paar sõna: Esimesed sammud olid tagasihoidlikud, arglikud. Nr. esimeses leiame esimeste paladena poolametlikke teateid ja päevakäske. Sealsamas on esimese metsandusliku kirjutusena „Metsa elu“ allkirjaga „Metsnik Mats“, millest nähtub, et keegi metsateadlane ei julge esineda oma nimega, nagu kartes midagi, peites end varjunime taha. Sama aasta lõpul manitseb toimetaja Leilop: „Ei ole ju metsamehed suured luuletajad või kirjanikud, siiski — julgust!“ Iga järgmise numbriga muutuvad sammud julgemaks, ilmub juba konkreetseid metsanduslikke artikleid. Ei puudu ka vested, mõistatused, küsimused ja vastused. Meeleolulisi vesteid ilmub 3—4 a. jooksul „Metsaülemal Mardi“ sulest. Neid loetakse huviga. Kuhu on nüüd „Mart“ jäänud, teda pole enam 10 a. jooksul kuulda olnud; kas ta on metsa-

meeste perest lahkunud või on temaga juhtunud midagi muud? Vanemal mehel ei tarvitseks nooremaid häbeneneda, kes nüüd on vallutanud „E. M.“, vested kõlbavad väga kenasti vahest teaduslike palade kõrvale.

Ametlikud teated nihkuvad lõppu ja jäävad 1930. a. alates, peale päevakäskude, välja. Viimased püsivad väljavõtetena tänaseni, pooleaastase pausiga 1936/37. a. vahetusel. Neid teateid jälgib maal asuv metsaametnike personaal huviga, peamiselt valveametnikud.

Kutsehariduse tähtsusele pühendab „E. M.“ sageli tähelepanu. Selles osas väärivad allakriipsutamist prof. Danieli kirjalikud kursused metsateenijale, mis lõmavad 1925/26. aastakäigud ja on mõeldud peamiselt teadmiste värskendamiseks. Hilisemates aastakäikudes on juba märgata eesti metsateadlaste oma uurimuste tulemuste kirjeldusi.

18-äasse eluaastasse astumisel jätku- gu „E. M.“ jõudu ja püsivust samast suunast kinnipidamiseks ja veelgi arenemiseks, ajaga sammu pidades.

Eesti Metsateenijate Ühingu 15. a. juubeli albumist mõni sõna. Võhikule paistab see olevat ilus ja korras, sest seal on ohtrasti pilte ja mitmesisulisi lugemisi. Mida aga tahaks näha, nimelt ajaloolist külge, seda pole. Võõrastav on nimelt nähtus, et on külmalt suhtunud kahele eesti metsanduse veteraanile, härradele J. Kitsingile ja Chr. Leilopile, kuna mõlemal on suured tee-

ned mitte üksinda metsanduse ametliku osa organiseerimisel, vaid ka kutseala organiseerimise ja arendamise alal alg-aastail. EMT üh. ellukutsumine ongi Chr. Leilopi teene, samuti ühingu suurima saavutuse, „Eesti Metsa“, elustamis- mel ta oli selle eesotsas ja esimene toimetaja kahe aasta jooksul, hiljem toimetuse liige. Ta on olnud mitmete kongresside hing ja juhataja jne. Hr. Kitsing, esimene metsade peavalitsuse juhataja, oli EMT üh. Tallinna osakonna esimesi revisjonikomisjoni liik- meid ja ta suhtus kõigiti heatahtlikult ühingu tegevusele. Mainitud teenelised tegelased pälvivad neile väärikamat suhtumist, vähimalt neile pühendatud artik- lite ja paigutatud piltide näol juubelial- bumisse. Et kõne all olevas albumis on ühe pilt toodud šaržina ja mõnes kohas tekstis möödapääsmatult mainitud nen- de nimesid, seda ei saa veel pidada au- võla tasumiseks.

1939. a. septembris täitub EMT üh. asutamisest 20 a., ärgem unustagem siis auvõla tasumist, tuletagem neid siis meele väärikamalt. Olgugi et üks neist on juba varisenud manalasse ja teine veedab vanaduspäevi puhkekodus, aja- lugu nõuab siiski oma.

Metsateenijate kutsetegevuse reorga- niseerimise künnisel tahaksin hellitada lootust, et sunduslik organiseerimine kogudesse ei pidurda kutseühingu poolt algatatud tegevust ega juhi seda mää- ratud suunast kõrvale.

Eesti Metsateenijate Ühingu keskjuhatuse seisukohti ühingu tegevussuuna määramisel

Pühapäeval, 6. veebruaril s. a., as- tus kokku Eesti Metsateenijate Ühin- gu keskjuhatuse Tallinnas asuvaisse riigi- ja omavalitsusteenijate kesklii- du klubi ruumidesse, kusjuures täht- saima päevakorra punktina tuli aru- tusele ühingu lähemate ülesannete ja tegevussuuna määramine. Pikemate arutluste ja kaalutluste järele võttis ühingu keskjuhatuse vastu otsuse:

„Eesti Metsateenijate Ühingu kesk- juhatus, saades osakondadelt järele- pärimisi, kuidas talitada ning toimida ühingu osakondade tegevuses edasi ajal, kus seaduseandlikul teel on orga- niseerimisel avalik-õiguslikud Riigimetsateenijate Kogud. Selle küsimu- se lahendamiseks ning osakondadele instruksioonide andmiseks kokkuas- tunud keskjuhatuse asus Eesti Metsa- teenijate Ühingu kui terviku ja eriti osakondade eeloleva tegevuse suuna määramisel alljärgnevatele seisukoh- tadele:

Eesti Metsateenijate Ühingu, kes va- ba kutseühinguna on tegutsenud ligi 19 a., on üle elanud metsateenijate majanduslike, sotsiaalsete, õigusliku korra ja kutsehuvide kaitsmisel ühe- aegselt riigi poliitilise ning majandus- eluga mitmesuguseid õnnelikke, kuid ka raskeid katsumisaegu, kusjuures

ühingu tegevus on olnud alati kooskõlas Eesti riiklike ja rahvuslike nõuetega. Metsateenijate organiseerimisel avalik-õiguslikul alusel ei ole seaduseandja väljendanud otsest tahtet, et senine ajalooline Eesti Metsateenijate Ühing end likvideeriks. Kutsete organiseerimise ajastul võime võtta lähemat eeskuju kooliõpetajate vabade kutseorganisatsioonide (ühingute ja nende liidu) kõrval loodud avalik-õiguslikust „Õpetajate Kojast“, mis isegi oma struktuurilt on üles ehitatud õpetajate vabadest kutseühinguist. Siit nähtub, et avalik-õigusliku kutseorganisatsiooni ellukutsumine ei sunni seniseid ajaloolise tähtsusega vabu kutseorganisatsioone oma tegevust ja tööd otseselt katkestama. Teise näitena võib tuua avalik-õigusliku „Tööliskoja“ ellukutsumise, misjuures on säilinud kõik varem organiseeritud tööliste kutseühingud.

Eesti Metsateenijate Ühingu keskjuhatuse on kindlas teadmises, et avalik-õigusliku „Riigimetsateenijate Kogude“ organisatsiooni loomine ja tegevuse kujundamine on raske ja aeganõudev ülesanne, kuid samal ajal ei või metsateenijate eluliste huvide kaitsmine ning omaabi korraldustööd jääda soiku, vaid sellaseid ülesandeid tuleb senisel Eesti Metsateenijate Ühingul arendada edasi.

1938. a. on Eesti Metsateenijate Ühingul peale metsateenijate majanduslike, sotsiaalsete ning õigusliku korra küsimuste käsitlemise tähta veel tähtajalisi ning lepingutega seotud kohustusi:

- a) Kuukirja „Eesti Metsa“ väljaandmine, sest kokkuleppel Eesti Metsaühingute Liidu ja Akadeemilise Metsaseltsiga (neljas väljaandja, Eesti Metsaülemate Ühing, likvideerub) ei või kuukirja väljaandmist katkestada enne kui on lahendatud küsimus, kes saab kuukirja väljaandjate järglaseks.
- b) Ühingu liikmeile soodustatud tingimustel ajalehe „Uus Eesti“ tellimiste korraldamine ja tellimisrahade kasseerimine ning lepingulise vahekorra õiendamine „Uus Eesti“ talitusega.
- c) Ühingu keskjuhatuse valduses oleva „Metsakodu“ majapidamise jat-

kamine, põllumajandusliku inventari muretsemiseks keskjuhatuse liikmete isiklikul vastutusel ning kindlustusel tehtud laenude korraldamine, pensionäride eest hoolitsemine ja juuretulijate vastuvõtmine.

- d) Esinduse jätkamine kõigi riigiteenijate vabakutseühingute poolt elukutsutud „Riigi- ja Omavalitsusteenijate Keskliidus“.
- e) Esinduse jätkamine Eesti Metsaühingute Liidus, millisest tööst ja tegevusest on Eesti Metsateenijate Ühing võtnud osa liidu algpäevist alates.
- g) Lähemal ajal trükist ilmuva „1938. a. metsamehe kalender-käsiraamatu“ realiseerimine, et tagasi saada seda kapitali, mis Eesti Metsateenijate Ühingu keskjuhatusele kui kalendri väljaandja ja kirjastaja on selle alla paigutanud.

Veel teisigi, vähem tähtsaid, põllevõlvaid küsmusi on Eesti Metsateenijate Ühingul praegu lahendamisel, millede loetlemine pole vahest tarviline, et jõuda selgusele, kuivõrd tähtis on Eesti Metsateenijate Ühingu edasitegemine.

Eelpooltoodud arvestades Eesti Metsateenijate Ühingu keskjuhatuse otsustas:

1) Paluda osakondi pidada oma peakoosolekud hiljemalt aprillikuus 1938. a. ja valida 1938. aastaks uued osakondade juhatused, revisjonikomisjonid ja üleriikliku kongressi saadikud ja osakondade tegevust jätkata endistel alustel;

2) Osakondade 1938. a. eelarvete koostamisel võtta arvesse keskjuhatusele kuuluv liikmemaks, igalt liikmelt à Kr. 0.50 ja abiandmisekassa liikmelt à Kr. 0.25 aastas. Mis puutub aga osakondade sisemise asjaajamise ja kongressile saadikute saatmise kuludesse, siis selles küsimuses talitada eelarve koostamisel osakondades oma äranägemisel.

3) Eesti Metsateenijate Ühingu üleriikliku kongressi kokkukutsumise ajaks arvatakse 1938. a. sügis, misjuures on avaldatud soovi, et eelolev kongress peetaks ühingu päralt olevas „Metsakodus“.

EMÜ keskjuhatuse.

Metsamaterjalide välisturgude ülevaade

Aleksander Pals

Saematerjalide välisturg. Üldine hindade tagasimineku metsamaterjalide, nende seas ka saematerjalide, välisturul, mis algas möödunud aasta teiselt poolelt, on saavutanud oma madalseisu. Ostjad on veel varustatud 1936. a. kõrgete hindade ajal tehtud 1937. a. ostutehingute kogustega, mil üldise tooraine hindade tõusuga ühenduses tõusid tunduvalt ka saematerjalide hinnad. Sellega ühenduses asusid ostjad ka suuremate saematerjalide tagavarade soetamisele, nende edaspidise hinnatõusu kartusel. Tagajärjeks oli saematerjalide hinna tõus 1936. a. septembrist kuni 1937. a. märtsini ca £ 3—/—std-lt ja enamgi.

Järgnevad kuud töid aga turu tehinguisse täielise vaikuse ja Nõukogude Vene oma pakkumistega muutis nüüd turu seisukorra hoopis ebakindlaks. Samal ajal olid paljudel eksportööridel suured kogused saematerjale veel müümata ja loomulikult ei võinud nad hindade alandamist lubada, kuna ka nende saetööstuste toormaterjal oli ostetud hindade tõusu ajal. Loomulikult tagajärjeks tuli pea E. T. E. C. (European Timber Exporter's Convention) riikide üksmeelne otsus 1937. a. väljaveo kogusest 10%-se osa arvestamiseks 1938. a-le. Selle sihiks oli seega välisturu hindade hoidmine ja loodetavad paremad müügi võimalused järgneval aastal.

Vaatamata sellele otsusele olid aga paljud müüjad sunnitud oma saematerjale realiseerima turul pakutavate hindadega ja see viis hinnad jälle £ 3—/— võrra tagasi, s. o. 1936. a. sügise tasemele.

Käesolevaks aastaks müüdnud saematerjalide kogused, millised tehingud toimetatakse ärilisest seisukohast väljades juba eelmise aasta sees, on praeguse üksikute riikides valitseva ebakindla turu seisundi tõttu õige vähesel määral teostatud. Näiteks Soomest, kelle aastane eksport on

üle 1,0 milj. std, on käesolevaks aastaks ette müüdnud ainult 105.000 std, kuna möödunud aastal vastuvõtavate hindade ja suure nõudmise tõttu oli see üle 625.000 std.

Arvestades seda, et praegusel momendil on mitmel sisseveoriigil olemas teatud saematerjalide tagavarad, mis võimaldavad hoida saematerjalide turul madalaid hindu ja on vägagi tagasihoidlikud uute ostutehingute suhtes, siis E. T. E. C-sse kuuluvad riigid otsustasid 20.—21. jaanuarini k. a. Varssavis peetud nõupidamisel saematerjalide ekspordi 1938. aastaks veelgi vähendada 180.000 std võrra. Sellega on nende riikide kogu ekspordi suurus, mis aasta tagasi määrati 1938. a-ks 4,0 milj. std-le, vähendatud nüüd 3,42 milj. std-le, kuna juba 1937. a. vähendati seda Stockholmi kokkuleppe otsusega 10% võrra. Sellega on loodetavasti välditud ka edaspidine saematerjalide hinna langus ja kindlustatud neile nende praegune hinna tase tuleviku tõusu lootustega.

Propside välisturg. Propside välisturul on märgata hindade kõvenemist, võrreldes enne jõulu maksetud hindadega. Arvata on, et Nõukogude Vene esineb käesoleval aastal möödunud aastast väiksema kvantumiga ja Belgia ei ole veel oma selle aasta tavalisi oste alustanud. Propside paigutamise võimalused prantsuse turule on veel laialdased ja Inglismaa ei ole ka vähendanud nende sisseveo määra.

Soomes on otsustatud praegusel hetkel propse müüa mitte alla 90 š. inglise kantsüld, s. o. ca Kr. 13.50 rm fob. Ka inglise turu pakkumised kõiguvad praegu 85—90 š. ümber.

Paberipuude välisturg. Paberipuude välisturg on praegu vaiksem kui kunagi varem, kuigi nende kasutamise suurus püsib endisel tasemel. Vaikuse tõttu on olnud ka hindades tagasiminekut. Soome siseturul on väheseil ostutehinguil makse-

tud ruumimeetrist kr. 1.60—2.40 vähem kui möödunud aastal. Tampere ümbruses — sisemaa raudteejaamades — on maksetud kr. 12.00—12.80 rm.

Põhjamaade suurimaks paberipuude eksportijaks on N. Vene ja Soome. Esimene neist saadab oma paberipuud peamiselt Inglise ja Prantsuse turule. Ka Saksamaa on varem teinud suuri oste (2 milj. rm) Nõukogude Venest, kuid poliitiliste vahekordade tõttu arvatakse ta paberipuude eksport Saksa turule kaduvat. Seega jääks Saksa turg nüüd Soomele, kui ainult saavutatakse kokkulepe hinnas ja maksutingimuses. Arvestades veel seda, et Norra ja Rootsi valmistavad käes-

oleval aastal paberipuud ainult oma tarbeks ja et Poola ja Läti vähendavad oma senist paberipuude väljavedu, on arvata paberipuude hindade tõusu kõrgemale nende praegustest hindadest. Sellega käsikäes peaksid loomulikult tõusma ka tema tööstussaaduste — puumassi ja sulfiittselloosi — hinnad.

Männi-paberipuude — sulfaatpuude — müügi pakkumised esinevad ainult sulfaattselloositööstust omavate riikide siseturgudel ja ka nende hinnad on vastavalt üldisele metsamaterjalide hindade tagasiminekul näidanud vähest nõrgenemist.

E. M. T. Ü. Kolga osakonna poolt 31. oktoobril 1937. aastal peetud jahipüssidest laskevõistluse toimetus

Laskevõistlus peeti Kolga valgas Verisoo vahtkonna metsavahi Gustav Heilmann'i isiklikus „Kärneri“ talus, algusega kell 11.30.

Laskevõistluse kohtunikeks olid:

- 1) Kolga revident-metsaülem Jaan Järv.
- 2) Kolga abimetsaülem Toomas Martna.
- 3) Piirivalve Loksa rajooni Hara kordoni piirivalvur noorem-allohvitser Otto Torim.

E. M. T. Ü. Kolga osakonna poolt oli kolmele parimale laskjale auhindadeks välja pandud: I. suur karikas; II. äratuskell ja III. jahinuga.

Härra Alfred Kepper'i poolt oli auhindadeks välja pandud: I. kristallkaravin ja II. hõbepokaal.

Juhatus koos kohtunikega, kaaludes koh-tadele tulnutele auhindade määramise järjekorda, tuli otsusele auhinnad väljaandmisele määrata järgmiselt: I kohale tulijale härra A. Kepper'i I auhind — kristallkaravin, II kohale tulijale E. M. T. Ü. Kolga osakonna I auhind — suur karikas. III kohale tulijale E. M. T. Ü. Kolga osakonna II auhind — äratuskell, IV kohale tulijale härra A. Kepper'i poolt annetatud II auhind — hõbepokaal, ja V kohale tulijale E. M. T. Ü. Kolga osakonna III auhind — jahinuga.

Punkte said võimalikust 15 punktist:

1) August Võesa	0	3	2	5
2) Jüri Härma	4	2	5	11
3) Heinrich Kallaste	2	1	2	5
4) Villem Mihk	4	5	5	14
5) Eduard Linström	2	3	2	7
6) Martin Liiver	5	5	3	13
7) Gustav Heilman	5	2	3	10

Seega tulid kohtadele ja said auhindu:

I Villem Mihk, I jsk, metsnik — 14 punktiga, kod. A. Kepperi I auhind — kristallkaravin.

II Martin Liiver, metskonna asjaajaja — 13 punktiga, E. M. T. Ü. Kolga osakonna I auhind — suur karikas.

III Jüri Härma, II jsk, metsnik — 11 punktiga, E. M. T. Ü. Kolga osakonna II auhind — äratuskell.

IV Gustav Heilmann, Verisoo v.-k. metsavaht — 10 punktiga, kod. A. Kepperi II auhind — hõbepokaal.

V Eduard Linström, Hara metsavaht — 7 punktiga, E. M. T. Ü. Kolga osakonna III auhind — jahinuga.

E. M. T. Ühingu juhatus: V. Mihk.
M. Liiver.

Kohtunikud: O. Torim, J. Järv,
T. Martna.

Hagijas

Lühike ülevaade hagija ajaloost ja kasutamiseviisidest. Hagija tõud teistes maades ja Eestis. Mõnd hagija kaitsest ja õpetamisest

Hagijate tõug on üks vanimaist. Vähemalt 6000 aastat on hagijas jahimehe kaaslane, nii kaugele ulatuvad esimesed teated temast. Juba vanadel egiptuse ja kreeka joonistel ja reljeefidel on näha jahimehi hagijatega. Egiptuse kuninga Antefaa (2000 a. e. Kr. s.) hagijad sarnlevad praegusele inglise ratsajahikoerale (Foxhound). Vanad kreeka ajalookirjanikud, nii ajaloo isa Herodot (500 a. enne Kr. s.) ja Arian (100 a. p. Kr. s.) kirjutavad hagijatest, eriti aga Arian oma teoses „Cynegaticus“.

Keskajal kuningad, vürstid ja teised võimukandjad pidasid suuri hagijate salku ja arvurikast meeskonda, kelle ametiks oli neid talitada ja jahil juhtida. Hagijas oli tähtis ka kingitusvahendina võimukandjate vahel, mis arvata-vasti põhjustaski teatud hagijatõugude segunemist, sest aadlikud tõid neid idast läände ja ümberpöörduvalt. Keskaegsed seadused, nagu „*lex Burgundiorum*“ (500 a. p. Kr. s.), sisaldasid hagijate kohta määrusi, mille järgi (muu seas) hagijate tapjaid või vargaid karistati. Kes juhtkoera (*leitihunt, segusius doctor, canis magister*) hävitas, maksis kaks korda rohkem kui lihthagija (*triphunt*) eest, nimelt 6 „solidos“.

Vanasti, enne tulirelva leiutamist, tarvitati hagijaid peamiselt suurte metsloomade jälitamiseks, keda koerad ajasid võrkudesse või püünistesse, harvemini neid kiirusega väsitades. Viimast viisi hakati tarvitama alles keskajal, kindlasti juba VI sajandil, ratsajahi puhul. Ratsajaht oli iseäranis lugupeetud Prantsus- ja Inglismaal ning on Inglismaal veel praegugi moes.

Kombineeritud jahi hagijatega ja hurtadega tõid Venesse tatarlased selle maa vallutamise ajal. Hagijate ülesan-

deks oli ajada (выставить) jahiloomad metsast lagedale, kus ratsanikud hurtadega nad vastu võtsid. Seda jahi viisi praktiseeriti veel Venemaal, kuna Lääne-Euroopas juba ammu tarvitati hagijaid püssijahil. Viimase jahiga tutvusid venelased alles XVIII s. lõpul, kui pärast Poola mässu Vene kubermangudesse välja saadetud poolakad oma kaasatoodud hagijatega tutvustasid venelasi ka püssijahiga. Sel ajal ja ka pärast Napoleoni sõda algab länehagijate sissevool Venesse.

Hagijas põlvneb kahest metskoerast: Põhja-Tiibeti metskoerast Buansust (*canis primaerus*) ja Aafrika metskoerast Liciskus tigrisest (*lycaon pictus*). Buansu on idahagijate esivanem, aafrika metskoer länehagijate esivanem. Buansu otsene järeltulija on hiina hagijas Ma-chu-gon, kelle M. M. Berezovsky 1896 a. leidis Jun-Has provintsis elava vähetuntud rahva Lo-Lo juures. Kui tatarlased vallutasid Venemaad, tõid nad kaasa Ma-chu-gon järeltulija, tatarlase hagija (pilt nr. 1). Pärast vabanemist tatarlaste ikkest ja nende vürstide väljasaatmist Kostroma

Pilt 1.
Tatarlaste hagijas, kuulus „Kostroma“, Ma-chu-gou järeltulija. Idahagija tüüp.

kubermangu, hakati nende hagijaid nimetama „Kostroma“ hagijateks, missuguse nime all viimased kuulsaks saidki.

Kehaehituse ja hääle poolest on idaja läänehagijail suur vahe: idahagijal on pea kõrvalt vaadates tasane ja kiilusarnane, nagu hundil, läänehagijal aga ümargune ja võlvitud. Nina: idahagijal kõrvalt vaadates terav, pealt vaadates lai (nagu hundil), läänehagijal kõrvalt vaadates lai, pealt vaadates kitsas. Kõrvad: idahagijal väikesed, alumised otsad teravad nagu rippuvad kolmnurgad, läänehagijal suured ja alt ümargused. Idahagijas on turjast vähe kõrgem, läänehagijas enamasti, iseäranis juhtub seda emaste koerte juures, ristluust kõrgem (võrdle pilt 1 ja 3, prantsuse St. Hubertus). Karva poolest on puhastverd idahagijas hundi-koera või, nagu meie nimetame, hagija karva, kusjuures heledam karv on ikka kollakas, aga mitte punane nagu läänehagijail. Väga ilus on idahagija hääl. Üksik kilkamine algab või lõpeb kõrge-ema noodiga, vene keeles „zaliv“, missugust sõna on raske tõlkida. Võrdlemisi hea oli puhastverd idahagija nina, ta ajas pea püsti. Ka püsivuse poolest oli ta teistest tõugudest üle. Kuulsaim idahagijas oli eelpoolnimetatud „Kostroma“. Meil selle nime all tuntud hagijad olid enamasti segatud, võib-olla need haruldased hundi karva hagijad olid kõige puhtamad. Teised tuntud idahagijad: 1) „vana vene“, väga suur koer, arvatavasti endise vene „põdra-koera“ ja „Kostroma“ segust välja kujunenud; 2) madal (46—53 sm) rõngassabane, paksu karvaga hagijas on põhja „Laika“ ja „Kostroma“ segu järeltulija. Oma rõngassaba on ta pärinud laikadelt; 3) Harlekinid, keda praegusel ajal oleks nimetatud „halltiigriteks“, on marmoreeritud täpilised koerad kirjade silmadega, kelle päritolu pole selge; 4) suur vene karuskarvane, karvalt väga sarnane „vana vene“ hagijale. Arvatakse, et ta on „vana vene“ ja Kuramaa karvase segust välja kujunenud. Neid karuskarvaseid koeri tarvitati vähe, kuna püssijahil eelistati madalamaid rõngassabalisi, kui häid üksikajajaid. Läänehagijate sissevedu Venesse tegi suurt kahju, sest nii hääle kui ka haistmise ja püsivuse poolest

ei suutnud läänehagijad, eriti inglise ratsajahikoerad, võistelda vene koertega. Ka Poolast saadud läänehagijate verega koerad aitasid kaasa vene hagijate halvenemisele. Aegamööda said venelased oma eksitusest aru ja püüdsid oma hagijaid puhtalt kasvatada. Venelased panid suurt rõhku hagijate häälele. Koerte salgas pidid kõik hääled kõlama nagu kooris. Võib ütelda, et rahva musikaalsuse üle võib otsustada selle järele, mida jahimehed oma hagijate häältelt nõudsid. Seega oleksid venelased kõige musikaalsemad, siis prantslased, kes samuti nõudsid puhast kõlavat häält, kusjuures koertesalgas ei tohtinud olla mitmesuguseid hääli. Inglise, kui kõige vähem musikaalsed, ei pannud hagijate häälele rõhku, neile oli tähtis välimus ja kiirus.

Mis on praegu idahagijatest veel järel — on teadmata. Nagu eespool tähendasin, on läänehagijate esivanemaks aafrika kolme karva metskoer, kes sarnleb inglise ratsajahikoerale „Foxhound“. Seda tüüpi ja karva koeri peeti juba vanas Egiptuses ja isegi praegu on aafrika metskoer sellase karvaga. Üks Tartu jahimees oli lõvijahil imestanud, kui kohtas Aafrika kõrves salga inglise ratsajahikoeri ajamas. Temal õnnestus üks neist maha lasta ning selgus, et oli tegemist metskoeraga.

Järgmine tähtis lüli läänehagijate põlvnemises on seguslaste ehk sebuslaste hagijas. See kelti rahvas elas praegusel Lõuna-Prantsusmaal, Rhone jõe kaldal. Kreeka ajalookirjanik Arian teatab, et seguslaste hagijas oli kuulus üle Lääne-Euroopa. Seda tõendab asjaolu, et praegu itaalia hagijat nimetatakse „segugio“, hispaania hagijat „sables“ ja et keskaja seadused nimetavad hagijat üldiselt „segugio“. Kahjuks Arian küll kiidab seda koera, aga tema välimuse kohta ainult teatab, et ta on väga kurva näoga ja näeb välja kui kerjus. Läänehagijate uurimisel selgus, et otsene seguslaste järeltulija on prantsuse St. Hubertus ja inglise Bloodhound (pilt 2). Iseäranis viimase kohta võib ütelda, et selle nägu on nii kurb, nagu kannaks ta oma õlul terve maailma muresid. Suured voldid ja kortsud näos ning väga suured lapisarnased kõrvad meenutavad kaltsudega ümbermässitud

kerjuse pead. „St. Hubertus’e“ veri voolab kõigi prantsuse hagijate soontes ja ka vähemalt lääne-saksa hagijate soontes. Seda ei saa aga öelda saksa ja austria hagijate kohta, kes küll omavad mõnd idahagijate tundemärki. Võib-olla on nad vanasti välja kujunenud mõlemate segust.

viimasega keelatud ajada, sest Inglismaal rebast lasta on kõige suurem patt, kuna rebane on ainult ratsajahi jaoks. Kaks tõugu on hagija karva: verejäljekoer n.-n. „Bloodhound“ (pilt 2) ja karuskarvane saarmakoer.

Prantsusmaal on 8 tähtsamat hagija tõugu. Imelikul kombel on mitmel

Pilt 2.

Inglise verejäljekoer „Bloodhound“ ja prantsuse „St. Hubertus“.

Jaht hagijatega on ka praegu, kus loodus ja olud lubavad, hoogus. Esikohal on vana Inglismaa kui spordimaa. Seal tarvitatakse 5 hagijatõugu (kuues on Prantsusmaalt toodud „Basset“). Kolm tõugu on kolme karva: ratsajahikoer n.-n. „Foxhound“, natuke vähem ja tii-sedam Harrier (viimane olevat vana härra jahikoer, kuna Foxhound noore härra oma) ja väike „Beagle“, keda tarvitatakse püssijahil (pilt 3); rebast on

prantsuse hagija tõul sama tüüpi ja karva „väiksem vend“, madal kirju „Basset“. Kuidas „Basset“ on välja kujunenud, on teadmata; neid on liht-, pika- ja karuskarvaseid. Prantsusmaal jaht hagijatega on pärast „suurt mässu“ palju tagasi läinud, samuti kui metsloomadki, kes nähtavasti liig suurt vabadust ei salli. Prantslased nõudsid oma hagijatelt puhast kõlavat häält ja korralikku tööd, kuna kiirus oli neile vähema tähtsusega. Samuti kui Prantsusmaal on ka Šveitsis kollakaskirjul hagijal oma „väiksem vend“ — Niederlaufhund.

Norra ja rootsi hagijad kalduvad rohkem lääne tüüpi, sest palju verd on toodud läänest, iseäranis Šveitsist.

Maa, kus jaht suurte hagijatega täiesti võimatuks on muutunud, on Saksamaa. Soojem kliima ja teadusliku peensuseni läbi viidud metsloomade söötmine, röövloomade hävitamine ja järelevalve on lasknud metsloomadel ennenagemata määral sigineda. Siiski tarvitatakse mägedes, kus loodus siginemisele piiri paneb, madalat hagijat „Dachsbracki“. Seda koera tarvitatakse ka Austrias, Ungaris ja Tšehhoslovakkias. Peamiselt on nüüd hagijate ametiks kütkestatult verejälgede ajamine, ja neid nimetatakse nüüd verejäljekoeraks (Schweifshund). Eestis, kui lääne- ja

Pilt 3.

Inglise „Beagle“.

idamaade piiril, näitavad hagijad, nagu teistes piiririikideski, ühed rohkem ida, teised rohkem lääne tüüpi. Siin tarvitati peagu kõiki tüüpe, alates „vana vene“ hagija verega suurest tüübist kuni poola verega kõige väiksema tüübini. Poola hagijatest tarvitati esiteks hagija karva suure raske „Ogari“ järeltulijaid, teiseks kergeid ja kiireid hagija, aga ka kollaka ja punase karvaga koeri ja kolmandaks päris väikesi poola „jänesehagijaid“. Poola hagijad olid head üksikajajad. Karuskarvaseid peeti siin vähe. Et nad olid mustkollakad või hallkollakad, veidi rõngassabalised ja väikeste kõrvadega, siis olid nad „vene madala rõngassabalise koera“ tõugu. Paistab, et siin idahagijate veri ikka

Enne sõda toodi Inglismaalt ka esimesed „Beagled“. Need kolme karva (neid on ka kollakaid, punakaid ja hallkirjusid) väikesed koerad on püssijahil kohased, neil on parem hääl ja hea nina ka kül-maga, ja paras kiirus. Viimasel ajal toodi Inglismaalt veel paar „Beagle“ gruppi. Kui neid gruppe võrrelda, siis võib küll imeks panna, et sama tõu grupid (vähemalt 400 aastat) tüübi ja hääle poolest nii lahku lähevad. Enne sõda toodud grupp on suurem ja tugevam (42—45 sm) ja sarnleb ratsajahikoera ja terrieri segule. Üksikud neist on ulgujad, ulgudes enamasti ainult ülesvõtmise juures. Üks pärast sõda toodud grupp sarnleb prantsuse „Basset“ ja terrieri segule; iseäranis iseloom

Pilt 4.

Eesti „Dachsbracke“, karuskarvane punane tiiger, 38 cm.

rohkem kadus lääne vere kasuks. Segati ka hagijaid inglise ratsajahikoertega, millisest segust saadi häid järeltulijaid. Olgugi et meie hagijad suuremalt jaolt olid segaverelised, ajasid siiski paljud neist ilusa idahagija häälega, „zaliv'iga“, mõni jälle müristas metsas jämeda „Ogari“ häälega. Nimesid „Kostroma“ ja „Poolakas“ tarvitati, ilma et nende tundemärgid oleksid selged olnud. Üks ja sama hagijate salk koosnes mitmest tüübist. Suuremate hagijasalkadega on nüüd keeldud jahti pidada, jätkub kahet või kolmest heast koerast.

Enne sõda toodi siia inglise ratsajahikoeri „Foxhounds“. Et nad aga püssijahil liig suure kiiruse, nõrga hääle ja nina ning õrnuse tõttu ei kõlvanud, kadusid nad ühes ratsajahiga. Harva leidis suure inglise ratsajahi salgas koeri, kes kül-maga oleksid hästi ajanud. Paremad neist, kes palja maaga tõesti hästi ajasid, olid kül-maga saamatud.

on täiesti terrieri oma. Nad on tragid koerad, kuid kahjuks väga väikesed, umbes 36—38 sm. Kolmas grupp näib olevat eeskujulik tüüp, nad on umbes 40 sm kõrged ja kõik ulgujad; selle grupi esindajad aga arenevad väga hilja ja on tasase iseloomuga. Neist kolmest grupist kavatsetakse välja arendada meie oludele kohane koer: 40—45 sm kõrge, teise grupi tragi iseloomuga ja kolmanda grupi eeskujuliku välimusega; hääle poolest võimalikult mitte ulgujad, ulguda võivad nad vaid ülesvõtmisel ja ka uuesti ülesleidmisel.

Prantsusmaalt enne sõda toodud hea hääle ja ninaga „Basset“ oli kahjuks lumega väike ja seepärast paaritati teda hagijaga. Saadi pikk ja tugev koer, 35—40 sm kõrge (pilt 4). Esmalt nimetati seda uut tõugu ka „Basset“, mis aga oli ekslik, sest „Basset“ on eritõug. Pärast hakati neid nimetama „Dachsbracke“. Nagu rahvusvaheline „Dachs-

brackenklub“ määras, ei tähenda see nimi mitte, et koer oleks mägrakoera (Dachs) ja hagija (Bracke) segust välja kujunenud (võib aga küll olla), vaid et on tegemist madala hagijaga, üleminekuvormiga madalast mägrakoerast kõrge hagijani. See uus tõug kujunes siin välja umbes 45 aastat tagasi, tähendab sel ajal, kui Austrias ja Saksamaal „Dachsbracke“, kui eritõug tunnustamist leidis, nii et meil on sama õigus määrata meie madalate hagijate tüüpi ja karva. Kuna Austrias kirjusid ja tiigrikarvalisi ei pooldata ja tõuraamatusse võtta ei taheta, on saksa „Westfälische „Dachsbracke“ kirju ja võib-olla on temal ka „Basset“ verd. Meil oleks kirjust karvasest raske lahti saada, sest meie madala hagija esivanem oli kirju „Basset“, ka eelistavad siinsed jahimehed kirjusid. Seda karva on enamus madalatest hagijatest — muist on hagija karva, harva üht karva. Vereuenduseks Kuramaalt toodud emane „Dachsbracke“ on hall tiiger, muist tema järeltulijaist on punased tiigrid (pilt 4). Kaksikümmend aastat tagasi paaritati meie „Dachsbracke“ karuskarvase veidi rõngassabalise vene hagijaga, et saada paksemat karvakat, mis ka hästi õnnestus. Kahjuks kaob karuskarv aegamööda ära ja ainult üksikutel on teda veel. Sagedamini tuleb veel ette habe, siiski on kõikidel tihe karv ja külma nad ei karda. Et karuskarvase hagijaga paarituse läbi mitte liig suuri koeri saada, paaritati vastukaaluks uuesti puhastverd „Basset“ga“. Karuskarvane hagijas pärandas mõnele järeltulijale vähesel määral oma inetu rõngassaba. Et selle tõu juures rohkem rõhku pandi heale tööle kui välimusele, siis lepiti ka sellega. Üldse võib nende madalate hagijate kohta ütelda, et neil on kõlav hääl, hea nina, imetlemisväärne püsivus ja haruldaselt kõvad käpad, nad on sõnakuulelikud ja head öövahid. Enne sõda tarvitati neid ka verejälgede ajamisel ja pardijahil. Rebaseauku nad ei lähe, rind on liiga lai.

Pärast sõda toodi Sveitsist üks paar madalaid kollakaskirjusid „Niederlaufhunde“. Kahjuks läks emane koer kaduma, nii et seda tõugu esineb meil ainult „Beagle“ ja hagija segus, mida aga nii hääle kui ka nina poolest kiidetakse.

Lõpuks mõni sõna hagija kaitsest ja tema õpetamisest.

Ajalehes võib mõnikord lugeda, et hagijad hävitavad jäneseid (teinekord on jahimees süüdlane või jännes on kurjategija ja hävitab oraseid!). Kuigi hagijas mõnikord lubamatult kaitseajal lahti pääseb, satub tema enamasti vana metslooma jälgedele, sest see teeb palju jälgi ja hagijal on viimast raske ajada, mida meie sügisel näemegi, kui hagijas jälitab noort jänest. Hakkab hagijas ajama, siis kaovad noored loomad nagu maa alla. Hagijas on spordimees, kes ei ole huvitatud „moonast“ (muidu ta ei ajaks ka rebast!). Hästikasvatatud ja õpetatud hagijas üldse ei kisu. Saab ta haavatud jänese kätte, siis murrab ta selle ja jätab maha; targem näitab kütile kätte, päris tark toob koguni juure. Iseasi on karjakoeraga. Karjakoer on rõövel ja „moona“ otsija (sellepärast ka rebast ei aja); iseäranis need karjakoerad, kes hääletult kahekesi ajavad. Nad hävitavad igatahes ühe öö jooksul rohkem kui hagijas elu jooksul pummeldamispäevil. Hagija kahjulik tegevus seisab selles, et ta ajamisega hirmutab loomi. Peab tähendama, et kõige rohkem halle jäneseid on talumaadel, kus neid järjest hirmutatakse ja hävitatakse. Ka kitsed ei hooli alatisest hirmutamisest ja ei loobu oma suvituskohast talumaadel, mistõttu nad hulgaliselt langevad saagiks salaküttidele, kuid juba järgmisel aastal võib leida uusi kitsi samal kohal. Kui kitsepuhtate koertega ajada, siis võib imeks panna, kui julged on kitsed, nad nagu võtavad jahist osa, ei lahku oma kvartaalist ja seisavad tihti sihi peal. Metslooma vaenlased on teised: nälg, haigused, rõövloomad ja salakütid. Haiguste vastu meie ei saa veel midagi teha. Kus teised vaenlased on kõrvaldatud, ei tähenda hagijatega hirmutamine palju. Enne sõda ühes metsas tõusis lastud jäneste arv viiekordseks, sokkude arv neljakordseks, ja seda ainult pärast mõneaastast kõvasti söötmist ja rõövloomade hävitamist, ja vaatamata sellele, et iga ilusa ilmaga peeti jahti 4—6 aeglase hagijaga. Peasi on, et hagijas ei oleks liig kiire ja teeks korralikult häält. Kõige rohkem kardab metsloom kiireid hagijaid, kes vähese häälega ajavad, sest metsloom ei suuda siis hädaohust hoiduda. Jännes

saab ruttu aru koera kiirusest ja sellest, kas see ajamine on talle hädaohtlik või ainult naljaasi. Kitsed jälle saavad ruttu aru, kas koerad neid ajavad või mitte. Eestis on kliima ja olud sellased, et suurem metsloomade rohkus (näit. nagu Saksamaal, mis ajujahi pidamist tasuks, on seotud suurte kuludega, mida ainult rikkamad jahiseltsid, mõned üksikud isikud või riik kanda suudavad. Suurem osa jahimehi tarvitab hagijaid. Mis aitavad kaitsemetsad ja keeldud langid, kui enamasti on puudus ristikheinast ja metsaametnikud on tööga üle koormatud. Üks talv, nagu seda oli 1928—29. a., ja mets on täis surnud kitsi. On küllalt metsi, kuhu hagijas üldse ei pääse, ja siiski seal ei ole muud kui üksikud valged jänesed ja mõned kitsed, peaasi on söötmine.

Mis puutub noorte hagijate õpetamise, siis on hädaohtlik alla aastast hagijat kiirema vana koeraga ühes õpetada, ta teeb endale kergesti liiga ja võib elueaks sandiks muutuda. Kui aeglast vana koera ei ole, siis on parem noort koera üksi õpetada. Kõige parem on õpetada noori hagijaid mägrakoeraga. Sel juhul võib ka viie- ja kuuekuistega harjutada. Varsti on hagijal põhimõtte selge ja ta jätab mägrakoera maha; tuleb aga mõni keerulisem küsimus, siis on mägrakoer jälle kohal ja aitab viga parandada. Mõni arvab, et noort hagijat ilma vana koerata õpetada ei saa, teine jälle, et noort koera peab üksikult harjutama, kuna muidu temast head üksikajajat ei saa (see arvamine valitseb ka Austrias Dachsbracke kohta). Sihile jõuab igat moodi, üksikult õpetamine võtab aga rohkem aega. Kui noor hagijas on vana käest ajamise ära õppinud, peab seda kindlasti üksikult ette võtma, et temast saaks hea üksikajaja.

Üks tähtis küsimus on, kuidas hagijat kitsepuhtaks saada. Kellel vana absoluutselt kitsepuhas koer on, sellel on see küsimus seotud vähema murega. Algul õpetatakse noort koera koos vanaga (või mägrakoeraga) talumaadel, kus kitsed ei viibi kaua, kuni koerad on harjunud kokku hoidma. Kui siis metsas noor koer hakkab kitse ajama ja vana ühes ei lähe, siis loobub ta varsti kitseajamisest. See aga ei tähenda

veel, et koer oleks absoluutselt kitsepuhas, võib olla, et teise kitseajajaga ta läheks siiski. Ta on relatiivselt kitsepuhas, tähendab, et vana kitsepuhta koeraga või üksi ta kitsi ei aja, teisega koos aga küll. Sel juhul peab teda üksikult ette võtma, kõige parem värske lumega, kui jänest on kerge üles võtta. Ajab koer kitse, peab teda kinni püüdma (iseenesest mõistetav, et koer peab nii hästi sõna kuulama, et ta peremehele kätte annab) ja keelma (järgmine kord võib juba peksta anda) ja kütkestatud jänese jälgedele juhtima ning laskma teda ajada. Hea on, kui saab selle jänese ruttu maha lasta ja koerale selle sisikonda anda. Küllalt suure püsivuse juures saab seda läbi viia. Mõni arvab, et noorele koerale ei tohi sisikonda anda, sest siis hakkavat ta jänest kiusama; hästikasvatatud koerast ei ole seda karta.

Koera ei tohi kunagi petta, näiteks kutsuda „halet“, kui teda jälgedele panna ei tahagi, vaid ainult, et teda kinni võtta. „Halet“iga kutsumise peale peab koer kohe tulema, kas või värsketelt jälgedelt. Peaasi on õpetada hagijaid noorelt sõna kuulma, vagusi ketis või aidas seisma, kinnitamisel mitte pummeldama, vaid nagu linnukoergi peremehe juure jääma. Pärast jälgedele kaotamist (kui asi on lootusetu) ei tohi ta kellelegi võõrale ennast kätte anda, vaid peab kas pasunahääle peale või ka ilma küti juure tagasi tulema ega tohi omavoliliselt oma teed minna. Õpetamine on raskem kui seda arvavad paljud jahimeestest, heast koerast võib pummeldaja saada, kes küll ühes metsa tuleb, aga siis sellest ei küsi, kas kütti on olemas või mitte. Ärarikutud koerast võib saada püsivusega veel hea koera. Tähtis on, et harilikult ketis või aidas elutsevat koera harjutataks ka toas elama ja puhtust pidama. Kui koer on võõrutatud pummeldamisest, siis võib teda pidada osa päevi toas ja õhtul viia oma kohale, kuhu ta peab vabatahtlikult minema. Kui need algnõuded on hagijal selged, siis on ta nii oma peremehe külge seotud, et temast võib saada ka kitsepuhas koer, et temaga igal pool võib ajada, teda võõras kohas toas või ketis võib pidada, ja ta on jahimehe uhkus ja rõõm.

Vene muusikakunstnik, kirjanik ja suur jahimees Safonov küsib, milles seisab hagi jahijahi lõbu, ja vastab: mitte saagiahnuse rahuldamisest, seda oleks

kergem teisiti saavutada; vaid võrdlematu suures muljes, mida tunned, kuuldes metsas hagi jahijate hääli!

R. Ottingen.

Mandli Jaakup Venemaal karujahil

Jahiveste

Pühendatud Räpina metsameestele jahipäevaks

Täna on jällegi metsameestel lusti- ja rõõmupäevad. Võime üle hulga aja tunda end vabahärradena, — unustatud olgu kõik igapäevased mured ja pishäädad, maitskem siis vabadust täiel sõõmul!

Tänasel jahipäeval on tapetud nii mitmeidki jahiloomi. Meie keskel viibib palju vanu jahisangareid, kes on oma elu kestes jahti pidanud nii rebastele, jänestele, nugistele kui ka muile siin mainimata jahiloomadele. Kuid üht jahilooma pole vist keegi teie hulgast lasknud? Ega ole? — Karu nimelt. Jah, vaadake, karujahist pidingi ma just teile täna rääkima.

Muidugi küsite minult, kes on siis karujahil käinud. Mu hea tuttav Mandli Jaakup. Tema palus mind, et ma jutustaksin teile karujahist: kuidas tema omal ajal karu käinud kütimas. Jaakupil olevat siin Räpinas metsameeste peres palju vanu tuttavaid, näiteks Peedo Jaan, Truutsi Voldemar ja Perapalu Kusta.

Tema tundvat ka Kollo Saamot, kuid too olevat liig uhke metsasaks. Olevat kord temaga raku läinud. Jaakup tahtnud Kollo vahtkonnast, ei mäleta hästi, missuguselt kvartaalilt, umbes viisteist rummu laagripuid kokku panna. Saamo vastanud, et nii palju pole võimalik anda, võtku pool sellest normist. Jaakup jällegi norima, et kulla metsasaks, ma ei tule nii vähesega kuidagi läbi. Siis vihastanud Saamo ja käratanud: „Oot, oot, tuleb kord aeg, millal tuled minu kontori juure, seisan seal leti ees, valge põll ees, suur terav väits peos, kaalud laual, seal lõikan ja kaalun, kaalun ja lõikan igale soovijale puid kilogrammihaaval. „Olge lahked, mu daamid ja härrad, kui mitu kilo ja mis sorti soovite?“ Jaakup arvas siiski, et too väike arusaamatus ei takista ometi Saamot tema asja toetamast teiste metsasakste ees. Loodan siis Mandli Jaakupi tuttavate kui ka sinise pere toetusele ja julgen minagi esineda tänasel koosviibimisel jahivestega. Muide, kes julgebki mulle vastu hakata ja minu vastu suud pruukida? Olete niikuinii päev otsa püssilokse plöksuta-

nud, mind koopast talveuinakust äratanud ja vihale ajanud. Nüüd olge lahked, kuulake selle karistuseks minu juttu aine üle: Mandli Jaakup Venemaal karujahil. Annan sõna Jaakupile, jutustagu ta siis meile oma karujahist.

„Umbes viiskümmend aastat tagasi, öndsa vene tsaari valitsuse ajal, oli Meeksi mõisa omanikuks Knorringute suguvõsa. Nagu kunagi mõisnikud, olid needki kõvad jahimehed. Metsaülemaks oli tol korral vist Seppingu nimeline härra, kes ka oli tuntud kange jahimehena. Temap korraldaski jahiretke Venemaal, sest siinseis metsades ei elutsenud karusid. Karujahile minokuks määrati kindlaks ennejõulune päev. Tolle suursündmuse puhul kogunes Meeksisse õige palju ümberkaudseid mõisnikke, kes jahile kaasa võtsid peale minu veel kuus metsavahti. Ja nii siis algaski reis üle Peipsi Pihkva kubermangu. Venemaal jõudes oli arvatav karupesa külavenelaste-ajajate poolt sisse piiratud. Ajajaid oli umbes 50—100 inimese ümber. Ilm oli sombune, sügav lumi kattis maad (vanasti oli maa alati paksu lumekorraga kaetud, kuid nüüd pole talve üldse ollagi). Mõtlesime kahekesi oma kadunud isaga, et mängime õige mõisnikele vingerpussi, läheme mesti sisse ja katsume karu nende eest maha lasta. Mõeldud — tehtud. Läksimegi kahekesi karusid jälgede järele luurama, hoides teineteisest saja sammu kaugusele; aga et ilm väga udune oli, siis kadusime varsti teineteise silmapiirilt. Sumasin metsas juba tükk aega. Korraga hakkab paistma eemalt metsast, umbes viiekümne sammu kauguselt, nagu heinasaad. Terasemai silmitsemisel märkas, et saad liigub ja seisatab, seisatab ja liigub. Taipasin kohe, et karu on kõndimas. Jah, tõesti, tulebki, mõmisedes. Mäh, mäh, minu poole õige suur ja tugev pruun karu; ta ligines mulle umbes kaheksa sammu kaugusele, siis haarasin püssi palge, sihtisin karu südame kohal olevale märgile ja andsin põmaka. Kõlas pauk — karu langes. Ruttasin kohe vaatama. Tõstnud silmad karu surnukehalt, märkas, et minu poole liigub teine karu. Mis ütles küll mehe süda? Haara-

sin ruttu jahikoti, et troppe otsida, kuid ei leidnud, siis hammustasin kiiresti sõrmkindalt tüki otsast ja toppisin selle püssitorusse; see tehtud, oligi karu minu juures. Vaatas teine teraselt oma surnult maas lamavat kaaslast; nägi seal lähedal kasvavat mäнди, haaras äkitselt sellest kinni ja murdis selle nagu puupilpa puruks. Hakkas süüdlast otsima, ja nähes mind pistis kohe mõirgama. Andsin paugu — karu langes. Ei saanud enam aega ringi vaadatagi, kui kallale tormas juba kolmas karu. Ihuliikmed värisesid, higi voolas surmahirmus ojana ja minu pea oli niivõrd segi, et ei saanud arugi, kui kihutasin paugu kolmanda vaenlase pihta. Jumal tänatud, langes seegi. Nüüd olid juba kõik püssirauad tühjad. Mõtlesin endamisi, kui tuleb veel üks karu, mis ma siis, vaeseke, teen; anna juba varakult oma hingeke Issandale. Jah, mis nüüd viga jahil käia — on ju igat sorti püsse olemas, lase eest ja tagant. Vaat, vanasti oli asi hoopis teisiti. Heakene küll, vaatlen seda viimast tapetud karu, äkitselt näen eemalt, et minu poole on purjetamas juba neljas karu — karupoeg.

Toh-oh, sõge säh! Karupoeg sammub minu poole sügavas mõttes, hääliitsedes tasakesi mäh, mäh. Kuidagi laadisin oma püssi ja neljakümne sammu kauguselt põrutasin kõmaka, nii et suitsujuga taga. Vaatan, karupoeg liigub longates kiiresti metsa tagasi, ja läkski teine ära mõisnike juure, kus need ta maha lasksid. Selle suure paugutamise peale tulid kõik teised jahilised minu juure. Kus mõisnikud läksid marru nähes, et mina kõik karud nende eest olin maha kõmmutanud. Kihutasid, hobustele piitsa andes, tulist kiiru tagasi koju, jättes meid, teisi jahilisi, saatuse hooleks. Säh sulle, mine veel ligimestele head tegema. Arvasin, et saan sakstelt hea jootraha karude laskmise eest, aga võta näpust, asi kujunes hoopis vastu pidiseks. Nii siis jäimegi külavenelaste küüsi, kes tegid meiega seal sada imet, sest saksad jätnud kõik kulud-kirjad maksmata. Suure hädaga pääsime siiski Venemaalt tulema, tuues kaasa kolm tapetud karu.“

Need read Mandli Jaakupi tungival soovil paberile visanud

Karupoig.

Ära viis kasuka...

See oli just jänestehajaja lõpul 1935. a. Oli küllalt hallivatimehi maha notitud, kui X metskonna jahimeestel tõusis himu parema pala järele. Ja kas ei löö nagu elektrisäde iga jahimehe südamesse, kui hagiija esimestele toonidele järgneb hüüd: rebane! Ennevanasti öeldi: A fuul! ja puhuti ühetooniline tuuuu (kõrgem toon!) jahisarve.

Niisiis jaanuari lõpul ühel ilusal pühapäeva hommikul lumimemme uue vaibaga kaetud maapinnal sammus neli kanget jahimeest suure laande reinuvaderi piiramisele. Ei olnud kaua tarvis minna, kui ilmus reinu jälgede nöör, mis viis vainudelt metsapadrikusse reinu magamiskambrisse. Jälgede järele otsustades oli tegemist elukogenud eksemplariga ja ta tabamiseks tuli koostada täpne sõjaplaan. Reinuvader oli enne magaminemist pidanud ületama laia kanaali. Et aga oma kasukat mitte märjaks teha, sest kanal oli lahtine ja seal voolas sügav vesi, ta oli kasutanud silda üleminekuks. Salga juht, elukogenud jahimees, oli arvamisel, et rebane võiks põgenemisel jällegi kasutada silda, seadis kõige vanema jahimehe „kandidaadi“ sillavahiks, ühtlasi talle õpetusi jagades, kuidas käituda, kui reinuvader

peaks silda „võtma“. Metsavaht koeraga kadus laane tihnikusse rebast tulistama ja teised jahimehed ruttasid igati ise ilmakaare poole „headele kohtadele“. Tuli kaua oodata, kuni kostis kauge koera hää. Kuid kord ta kostis ja aegajalt lähenes „kandidaadi“ positsioonile, möödus kandidaadist ja kadus teispoole laande. Kõik jäi vaikseks.

Kandidaat oli avameelne. Ta esimesed sõnad olid: „Ära viis, kurat, kasuka.“ Rebane oli täpselt üle silla tulnud, võtnud sillapikuse 8 m ja sihi laiuse + 4 meetrit ja läinud kus seda ja teist. See oli kandidaadi esimene rebane. Kandidaat, kuuldes koera häält, oli võtnud püssi olalt, teinud sellega proovisihimisi, siis jälle kuked maha lasknud ja asetanud püssi jala kõrvale rebast ootama. Kui ta silma jälle üles löi, oli rebane juba sillal ja punase joonena kadus üle silla ja silkas kandidaadist mööda, ilma et viimane püssi palgessegi oleks saanud.

Moraal sellest loost:

Tea, kandidaat või kogend kütt,
Et rebasel on hirmus rutt.
Kui Pauka teda pesast võtab,
Siis oma kasukat ta päästma tõttab.

Vana jahimees.

Mitmesuguseid teateid

Teateid riigimetsateenijate kohalike kogude kohta

Riigimetsateenijate kogude arv, nimetused, tööministri poolt kindlaks määratud (RT nr. tegevuspiirkonnad ja asukohad on härra põllu- 14 — 1938. a.) järgmiselt:

Jrk. nr.	Riigimetsateenijate Kogu nimetus	Tegevuspiirkond	Asukoht
1.	Tallinn	Riigi Maade ja Metsade Valitsuse keskasutus, Tallinna, Aegviidu, Rooküla, Sutlema, Kloostri, Purila, Vihterpalu, Kolga ja Anija metskonnad.	Riigi Maade ja Metsade Valitsuse keskasutuses.
2.	Tapa	Tapa, Rava, Varangu ja Rake metskonnad.	Tapa metskond
3.	Rakvere	Loobu, Sagadi, Rakvere, Kunda, Roela, Sonda, Püssi, Avinurme, Paasvere, Tudu ja Porkuni metskonnad.	Rakvere „
4.	Narva	Narva, Jõhvi, Kohtla, Vaivara, Kivinõmme, Permisküla, Iisaku ja Pagari metskonnad.	Narva „
5.	Puurmani	Puurmani, Adavere, Kärevere ja Põltsamaa metskonnad.	Puurmani „
6.	Tartu	Jõgeva, Kurista, Torma, Kaiavere, Alatskivi, Saare, Tartu, Kambja, Kongota ja Otepää metskonnad.	Tartu „
7.	Ahja	Ahja, Kastre, Rääpina ja Veriora metskonnad.	Ahja „
8.	Võru	Erastvere, Võru, Petseri, Orava, Vastseliina, Sõmerpalu ja Roosa metskonnad.	Võru „
9.	Valga	Antsla, Karula, Aakre, Sangaste, Taagepera ja Valga metskonnad.	Valga „
10.	Viljandi	Kabala, Aimla, Köpu, Vastemõisa, Loodi, Karksi, Tarvastu, Oisu, Kariste ja Polli metskonnad.	Loodi „
11.	Pärnu	Pärnu, Audru, Hallingu, Taali, Laiksaare, Jäärja, Lodja, Orajõe, Kilingi ja Voltveti metskonnad ning Voltveti metskool.	Pärnu „
12.	Vändra	Vändra, Kõnnu, Kärü ja Kolu metsakonnad.	Vändra „
13.	Paide	Purdi, Huuksi, Triigi ja Väätsa metskonnad.	Purdi „
14.	Märjamaa	Märjamaa, Kuusiku, Vigala ja Velise metskonnad.	Märjamaa „
15.	Haapsalu	Haapsalu, Kärda, Putkaste ja Piirsalu metskonnad.	Haapsalu „
16.	Kuressaare	Mõtsu, Karjalasma ja Kuressaare metskonnad.	Kuressaare „

Riigimetsateenijate kogude keskkogu ajutine juhatus on põllutööstuse ministri otsusega 21. I 38. a. moodustatud alljärgnevatest ametisikutest, kes on ametid omavahel jaotanud järgmiselt:

1) esimees, vastavalt põllutööstuse ministri otsusele — Riigi Maade ja Metsade Valitsuse abidirektor V. Matiisen;

2) abiesimees — Pärnu rev. metsaülem B. Tuiskvere;

3) laekur — Metsakasutuse büroo juhataja A. V a h a r u;

4) sekretär — Riigi Maade ja Metsade Valitsuse sekretär E. P a i m r e;

5) laekuri aset. — metsataksaator K. R o o s a l u;

6) sekretäri aset. — metsainspektor E. V e s t e r;

7) Ametita liige — metsandusinstruktor V. S a s s.

Muudatusi metsaametnike koosseisudes

Ametisse nimetatud:

Endel Hiemäe — Otepää metsk. Pil-kuse vahtk. metsavahiks 15. XI 37.

Erich-Evald Vipper — Paasvere metsk. Mõisa vahtk. metsavahiks 18. XI 37.

Metsakorralduse Büroo metsatehnik El-mar Jõgi — metsataksaatoriks 1. XII 37.

Eduard Maimre — Metsakorralduse Büroo metsatehniku aj. k. t. 1. XII 37.

Johannes Rehtsalu — Aimla metsk. Erkla vahtk. metsavahiks 1. XII 37.

Erich Kihu — Kuressaare metsk. Pallo vahtk. metsavahiks 22. X 37.

Artur Kolga — Veriora metsk. Koiola vahtk. metsavahiks 20. XI 37.

Karl Anton — Kunda metsk. Nugeri vahtk. metsavahi aj. k. t. 1. XII 37.

Valter Toompark — Metsamajanduse Büroo vanema inseneri aj. k. t. 17. I 38.

Aavo Uuli — Kaiavere metsk. Peebu vahtk. metsavahi aj. k. t. 15. XII 37.

Otto Soolepp — Püssi metsk. Sala vahtk. metsavahi aj. k. t. 16. XII 37.

Jaan Sarve — Purila metsk. Tammiku vahtk. metsavahi aj. k. t. 10. XII 37.

Endel Pilt — Kariste metsk. Auksaare vahtk. metsavahiks 15. XII 37.

Aleksander Vähi — Torma metsk. Vötikvere vahtk. metsavahi aj. k. t. 1. I 38.

Eduard Kalev — Vastemõisa metsk. Karjasoo vahtk. metsavahiks 20. XII 37.

Valter Tamm — Audru metsk. Vanaküla vahtk. metsavahiks 15. XII 37 — 1. IV 38. a.

Oskar Putnik — Anija metsk. metsniku aj. k. t. 1. I 38.

Leonhard Järvis — Ahja metsk. Mooste vahtk. metsavahi aj. k. t. 10. I 38.

Ametist vabastatud ja ametnike nimekirjast kustutatud:

Tapa metsk. asjaajaja H. Norman, omal palvel, 1. XI 37. a.

Kambja metsk. Ignase vahtk. metsav. Andres Maitla, pensionile mineku tõttu, 16. XI 37. a.

Rooküla metsk. asjaajaja Alma Tender — omal palvel, 23. XI 37. a.

Kariste metsk. Auksaare vahtk. m.-v. Paul Alp — surma tõttu, 14. XI 37. a.

Aimla metsk. Erkla vahtk. m.-v. Paul Litter — omal palvel, 1. XII 37. a.

Paasvere metsk. Muuga vahtk. m.-v. Eduard Nirgi — omal palvel, 1. XII 37. a.

Vastemõisa metsk. Labida vahtk. m.-v. Hans Männiste — pensionile mineku tõttu, 10. XII 37. a.

Kaiavere metsk. Peebu vahtk. m.-v. Lui Paju — omal palvel, 1. XII 37. a.

Metsamajanduse Büroo kantsleiametnik Selma Kitsing — pensionile mineku tõttu, 1. I 38. a.

Kambja metsk. abimetsaülem Juhan Kaalep — omal palvel, 20. XII 37. a.

Torma metsk. Vötikvere vahtk. m.-v. Johannes Kask — surma tõttu, 8. XII 37. a.

Hallingu metsk. Võrrungi vahtk. m.-v. Jüri Käära — teenistuslepingu § 9 põhjal, 1. IX 37. a.

Märjamaa metsk. Märjamaa vahtk. m.-v. Mart Keres — surma tõttu, 24. XII 37. a.

Vastemõisa metsk. Karjasoo vahtk. m.-v. Jaan Põder — 65 aasta vanuse ületamise tõttu, 20. XII 37. a.

Jäärja metsk. metsnik Oskar Pill — pensionile mineku tõttu, 1. I 38. a.

Purila metsk. Tammiku vahtk. m.-v. Hugo Kuusmik — omal palvel, 10. I 38. a.

Ümber paigutatud:

Kambja metsk. Krüüdneri vahtk. metsav. Eduard Sarapuu — sama metsk. Ignase vahtk. metsavahiks, 16. XI 37.

Otepää metsk. m.-v. Rudolf Ehrlich — Kambja metsk. Krüüdneri vahtk. m.-v., 16. XI 37. a.

Pagari metsk. asjaajaja Juhan Loogma — Rooküla metsk. asjaajajaks, 24. XI 37.

Sonda metsk. asjaajaja Pear Härmäs — Pagari metsk. asjaajajaks, 1. XII 37. a.

Kunda metsk. Nugeri vahtk. m.-v. Peeter Seenemaa — Permisküla metsk. Jaanisoo vahtk. metsavahiks, 1. XII 37. a.

Karula metsk. abimetsaülem — Adalbert Vohli — Sagadi metsk. abimetsaülemaks, 15. XII 37. a.

Püssi metsk. Salu vahtk. m.-v. August Lapert — Paasvere metsk. Muuga vahtk. metsavahiks, 15. XII 37. a.

Märjamaa metsk. Sipa vahtk. m.-v. Jaan Pukk — sama metsk. Märjamaa vahtk., 1. II 38. a.

Anija metsk. metsnik Karl Kepp — Jäärja metsk. metsnikuks, 1. I 38. a.

Metsamaterjalide hinnad f-co Tallinna laduplats.

Börsikomitees noteeriti 12. jaan. ja 9. veebr. s. a. järgmised hinnad:

	12. I 38	9. II 38		12 I 38	9 II 38
	Kr.	Kr.		Kr.	Kr.
Palgid — kuusk ja määnd tm	17—19	17—19	Prussid	„ 35—37	35—37
Kapp-palgid	„ —	—	Saetud materjal + 25% laudu:		
Pakud: kuusk	„ rm —	—	kuusk u/s. tm	40	38,5
määnd	„ —	—	kuusk IV s.	„ 36	34,5
Paberipuud	„ noteerimata	9—12	mänd u/s.	„ 40	38,5
Toepuud	„ 7—8	7—8	mänd IV s.	„ 36	34,5
Pakud: kask	tm 20—30	20—30	Kastilauad	„ 56—60	—
lepp I s.	„ 34	34	Luuavarred	„ —	—
lepp II s.	„ 20	20	Krohviliistud	„ 28—34	28—34
haab I s.	„ 35	35	Liiprid	tk. 3	3
haab II s.	„ 25	25			
saar	„ —	—			
tamm	„ —	—			

Tendents vaikne.

Metsataksaator S. Kostjukovitš 50-aastane

Küpsesse meheikka jõuab 15. veebruaril metsakorralduse büroo üks esimesi ametnikke —vanemtaksaator S. Kostjukovitš, kes meie metsade korraldamisel innukalt ja pidevalt on kaasa töötanud 1920. a. alates.

Peale metsameeste ja Põllutöoministeeriumi ametnike pere on juubilar üldiselt tuntud väga laiades ringides kirjanikuna ja ajakirja-

nikuna, hea maletajana, ärksa seltskonnategelasena ja rahuliku, tasakaaluka, lahke ja heatahtliku inimesena.

Ametis alati oinud distsiplineeritud, noolas, kohusetruu, ülilm eeskuju ja heasoovlik juhtõpetaja oma alluvaile, ikka isalikult hoolitseja ja rahulik, oma tööarmastuse, töövõimsuse ja korrektse käitumisega ning peenetundlikkusega võitnud oma ülemuse ja kaasametkonna sooja poolehoidu.

Sündinud on Semen Kostjukovitš Vitebski kubermangus, Ušatši's, 15. veebruaril 1888. a., lõpetanud 1907. a. Polotski metsakooli, vahepeal teeninud Rezitski metskonnas, 1910. a. lõpetanud Velikaja-Luki reaalikooli, astunud hiljem Peterburi metsainstituuti, mille lõpetanud 1915. a.

Maailmasõjast on ta võtnud osa lipnikuna, hiljem n.-leitnandina. Pärast seda ta on olnud Vabadussõjas ja kaasa teinud kuulsat Kruusa lahingu. Juulis 1920. a. astunud teenistusse metsakorralduse büroosse, kus teenib praegu takseersalga ülemana.

Oma teenistuse algaastail S. K. õppis ära riigikeele, mida ta oskab täiuslikult.

Tema juubelipäeval soovivad kõik ta kaasametnikud talle palju õnne, palju rõõmu ja palju jõudu tööks veel paljude tulevate küpse mehe eluaastate vältel.

Metsakorraldajad.

Kas olete

1. Kultuurriistu muretsenud nii palju, et tööhooajal pole vaja neid tassida ühest tööpiirkonnast teise?
2. Võtnud tarvitusele uued üldiselt läbilõõnud kodumaised kultuurriistad?
3. Metsamajapidamise eelarves ette näinud krediidi tööriistade soetamiseks?

Kui ei — siis rutake.

Kõik krediidi ülejäägid kasutage tööriistade ostmiseks.

DR. PAUL REIM METSATÖÖRIISTADE TÖÖSTUS. PÄRNUS

Metsamehed, jahimehed, metsatöösturid ja metsaomanikud!

Lugege ja tellige kuukirja

„Eesti Mets“ 1938

XVIII aastakäik

Ainuke metsanduse ja jahinduse kuukiri

Metsamaandus, kutseala, jahindus, teateid puuturgudelt j. n. e.

Ilmub 1938. a. suurendatud kaustas parimate eriteadlaste kaastööl ja toimetusel

Tellimishind: aastas Kr. 3.50, poolaastas Kr. 2.—, EMT Ühingu osakondadele ühistellimiste puhul Kr. 3.— aastas

Toimetus ja talitus: Tallinn, Lai tn. 39/41, postkat 97

Posti jooksev arve nr. 155

METSATÖÖSTURID JA ETTEVÖTJAD!

Soovitame kantavaid

MOOTOR-KETTTAAGE

STIHLI TEHASEIST

Käivitus bensiinimootoriga või elektriga. — Metsa mahavõtmisel ja puude saagimisel soovikohase pikkuse järgi suur tööjõu kokkuvõid. — Käsitamine lihtne. — Viimistletud konstruktsioon. — Odav ja praktiline kasutamisel. — Suur töövoime. — Pikk vastupidavus. — Lõikuse pikkus 70, 85, 100, 120, 150 sm.

PEAESINDUS:

O-Ü. TILGA & KO

TALLINN, HARJU 23. TELEFON 467-98, 482-83,

kuhu palume pöörduda informatsiooniks.

KES TULEB LÄBI SULETUD UKSE?

Mitte kaubapakkuja, kellele peab avama ja kelle eest jääb uks tihti suletuks, vaid „PÄEVALEHT“. Tema tungib igasse majja, iseäi sinna, kus kõlistamise peale ei vastata

Kuid kuulutuste kaudu
»PÄEVALEHES«
on teil alati võimalus tutvustada
omi kaupu ostjaskonnale

Seepärast KUULUTAJAD, kuulu-
jaže Eesti loetavimas ajalehes

„Päevalehes“

Kasvatustlikuks aluseks lastele on
»LASTE RÕÕM«